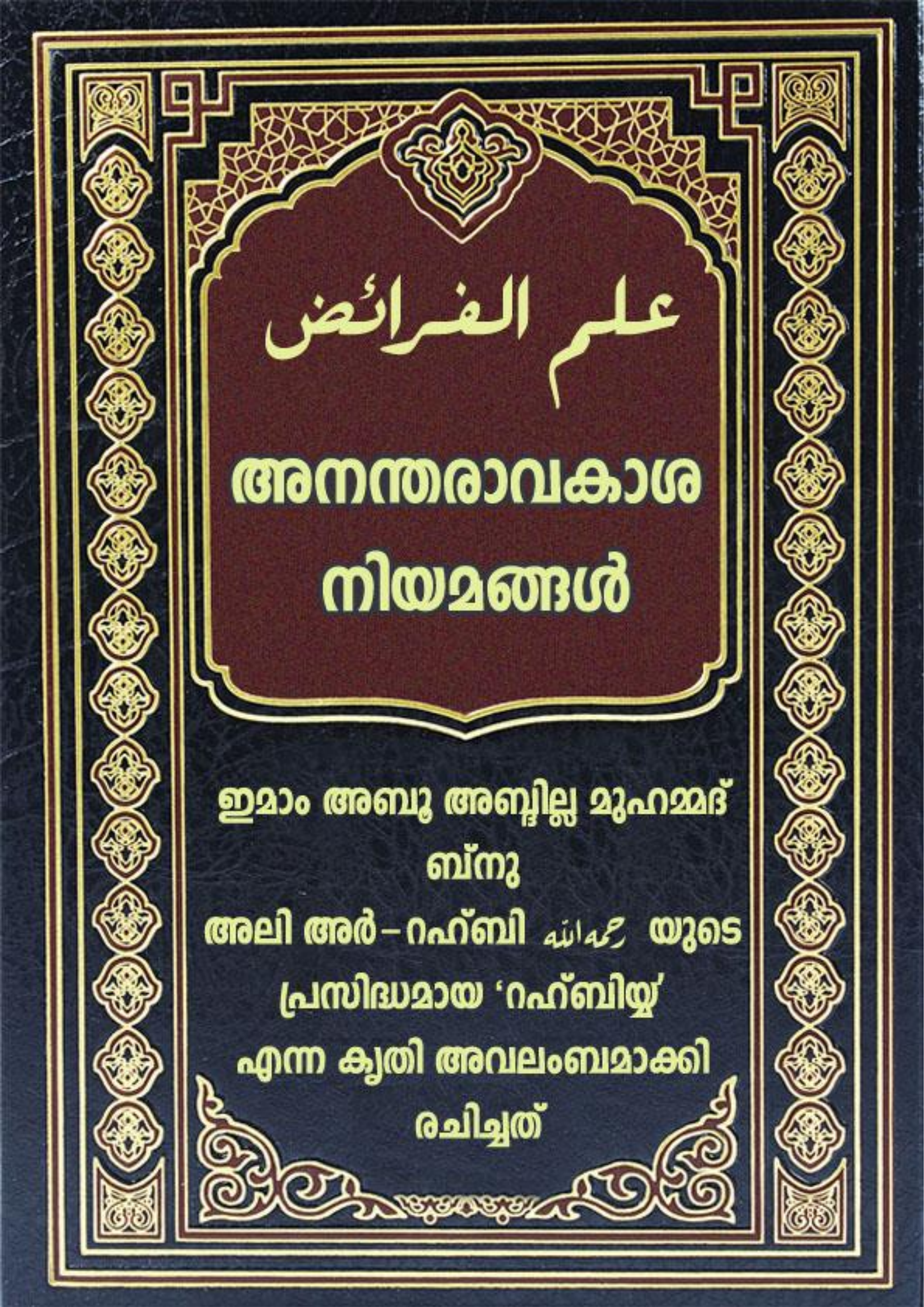

علم الفرائض
അനന്തരാവകാശ നിയമങ്ങൾ
ഇമാം അബൂ അബ്ദില്ല മുഹമ്മദ്
ബ്നു
അലി അർ-റഹ്ബി رحمه الله യുടെ
പ്രസിദ്ധമായ 'റഹ്ബിയ്യ്'
എന്ന കൃതി അവലംബമാക്കി
രചിച്ചത്

മുഖവുര

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴿١٠٢﴾

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴿١﴾

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

أما بعد :

അനന്തരാവകാശ നിയമങ്ങൾ (علم الفرائض) എന്നത് ഇസ്‌ലാമിൽ വളരെയധികം പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു ഇൽമാണ്. ഒരുപാട് മഹത്വങ്ങളുള്ള ഈ ഇൽമ് പലപ്പോഴും ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടാറില്ല. എന്നാൽ ഈ ഇൽമ് പഠിക്കാനും മറ്റുള്ളവരെ പഠിപ്പിക്കാനും പ്രേരിപ്പിച്ച് കൊണ്ട് റസൂൽ ﷺ യിൽ നിന്ന് ഉദ്ധരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അതുപോലെ ഇത് ആദ്യമായി ഉയർത്തപ്പെടുന്ന ഇൽമാണ്, ഇൽമിന്റെ പാതിയാണ്, തുടങ്ങിയ അഥറുകളും കാണാം.

ത്വാലിബുൽ ഇൽമ് തുടക്കത്തിൽ പഠിച്ചിരിക്കേണ്ട ഇൽമിൽ പെട്ടതാണ് ഈ അറിവ് എന്ന് പണ്ഡിതന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അല്ലാഹുവിന്റെ തൗഫീഖുണ്ടെങ്കിൽ, ഗണിതത്തിലുള്ള പ്രാഥമിക അറിവും സാമാന്യ ബുദ്ധിയും ഉപയോഗിച്ച് ഏതൊരാൾക്കും ഈ ഇൽമ് പഠിക്കാൻ കഴിയും.

ഈ വിഷയകമായി നിരവധി രചനകൾ കാണാൻ കഴിയും, അതിൽ കൂടുതൽ പ്രസിദ്ധമായതാണ് ഇമാം അബൂ അബ്ദില്ല മുഹമ്മദ് ബ്നു അലി അർ-റഹ്ബി (ഹിജ്റ 497 - 577) رحمه الله രചിച്ചിട്ടുള്ള 176 ബൈത്തുകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന റഹ്ബിയ (المنظومة الرحبية) എന്ന പദ്യം. ഈ പദ്യമാണ് ഈ രചനയുടെ മുഖ്യ അവലംബം. ബാബു റദ്ദ് എന്ന അദ്ധ്യായം ബുർഹാനിയ്യ എന്ന മറ്റൊരു പദ്യത്തിൽ നിന്നും ഉള്ളതാണ്.

റഹ്ബിയ്യക്ക് പ്രസിദ്ധ പണ്ഡിതനും സൗദി അറേബ്യയിലെ ഗ്രാന്റ് മുഫ്തിയുമായിരുന്ന അബ്ദുൽ അസീസ് ഇബ്നു ബാസ് رحمه الله, അതുപോലെ തന്നെ നമ്മുടെ നാട്ടുകാരനും സൗദി അറേബ്യയിലെ മദീന യൂനിവേഴ് സിറ്റിയിൽ സേവനമനുഷ്ടിച്ച പ്രസിദ്ധ പണ്ഡിതനുമായിരുന്ന ശൈഖ് അബ്ദുസ്സമദ് അൽ -കാതിബ് رحمه الله, തുടങ്ങിയ ആധുനികരടക്കം നിരവധി ഉലമാക്കളുടെ ശർഹുകൾ ഉണ്ട്.

അനന്തരാവകാശ നിയമങ്ങൾ ഇസ്‌ലാമിലെ മറ്റ് ഇൽമുകളിൽ നിന്ന് വ്യത്യസ്തമായി ക്ലിപ്തമാക്കപ്പെട്ടതാണ്. അത് കാരണത്താലും പ്രയാസം കൂടാതെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനായും വരികളുടെ പദാനുപദം അർത്ഥം കൊടുക്കുന്നതിന് പകരം ആശയങ്ങളും ചെറു വിശദീകരണങ്ങളുമാണ് നൽകിയിട്ടുള്ളത്. തെറ്റുകൾ ചൂണ്ടിക്കാട്ടാൻ മറക്കരുത്. അല്ലാഹുവിന്റെ തൗഫീഖ് ഉണ്ടെങ്കിൽ കൂടുതൽ വിശദമായി പിന്നീട് ഇറക്കാം, إن شاء الله .

وصلى الله على محمد وءاله وأصحابه وسلم

നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ,

ജാബിർ ബിൻ ഉമർ

കടവത്തൂർ

E-mail: er.jabir@gmail.com

ഖുർആൻ ആയത്തുകൾ

അനന്തരാവകാശവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഖുർആനിൽ പ്രധാനമായും മൂന്ന് ആയത്തുകളാണുള്ളത്. മൂന്നും സൂറത്തു-നിസാഇലാണ്. അവ താഴെ കൊടുക്കുന്നു:

സൂറത്തു-നിസാഅ്: 11

يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَـٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۚ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا ٱلنِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ ۚ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ ۚ فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ۚ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

നിങ്ങളുടെ സന്താനങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ അല്ലാഹു നിങ്ങൾക്ക് നിർദേശം നൽകുന്നു; ആണിന് രണ്ട് പെണ്ണിന്റേതിന് തുല്യമായ ഓഹരിയാണുള്ളത്. ഇനി രണ്ടിലധികം പെൺമക്കളാണുള്ളതെങ്കിൽ (മരിച്ച ആൾ) വിട്ടേച്ചു പോയ സ്വത്തിന്റെ മൂന്നിൽ രണ്ടു ഭാഗമാണ് അവർക്കുള്ളത്. ഒരു മകൾ മാത്രമാണെങ്കിൽ അവൾക്ക് പകുതിയാണുള്ളത്. മരിച്ച ആൾക്കു സന്താന മുണ്ടെങ്കിൽ അയാളുടെ മാതാപിതാക്കളിൽ ഓരോരുത്തർക്കും അയാൾ വിട്ടേച്ചുപോയ സ്വത്തിന്റെ ആറിലൊന്നു വീതം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്. ഇനി അയാൾക്ക് സന്താനമില്ലാതിരിക്കുകയും, മാതാപിതാക്കൾ അയാളുടെ അനന്തരാവകാശികളായിരിക്കയുമാണെങ്കിൽ അയാളുടെ മാതാവിന് മൂന്നിലൊരു ഭാഗം ഉണ്ടായിരിക്കും. ഇനി അയാൾക്ക് സഹോദരങ്ങളു-ണ്ടായിരുന്നാൽ അയാളുടെ മാതാവിന് ആറിലൊന്നുണ്ടായിരിക്കും. മരിച്ച ആൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള വസ്വിയ്യത്തിനും കടമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനും ശേഷമാണ് ഇതെല്ലാം. നിങ്ങളുടെ പിതാക്കളിലും നിങ്ങളുടെ മക്കളിലും ഉപകാരം കൊണ്ട് നിങ്ങളോട് ഏറ്റവും അടുത്തവർ ആരാണെന്ന് നിങ്ങൾക്കറിയില്ല. അല്ലാഹുവിന്റെ പക്കൽ നിന്നുള്ള (ഓഹരി) നിർണയമാണിത്. തീർച്ചയായും അല്ലാഹു എല്ലാം അറിയുന്നവനും യുക്തിമാനുമാകുന്നു.

സൂറത്തു-നിസാഅ്: 12

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَٰجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ
ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۚ وَلَهُنَّ ٱلرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ
يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ ٱلثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم ۚ مِّنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ
تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمْرَأَةٌ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ
مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ ۚ فَإِن كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى ٱلثُّلُثِ ۚ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ
بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ١٢

നിങ്ങളുടെ ഭാര്യമാർക്ക് സന്താനമില്ലാത്ത പക്ഷം അവർ വിട്ടേച്ച് പോയ ധനത്തിന്റെ പകുതി നിങ്ങൾക്കാകുന്നു. ഇനി അവർക്ക് സന്താനമുണ്ടായിരുന്നാൽ അവർ വിട്ടേച്ചുപോയതിന്റെ നാലിലൊന്ന് നിങ്ങൾക്കായിരിക്കും. അവർ ചെയ്യുന്ന വസ്വിയ്യത്തും കടമുണ്ടെങ്കിൽ അതും കഴിച്ചാണിത്. നിങ്ങൾക്ക് സന്താനമില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങൾ വിട്ടേച്ചുപോയ ധനത്തിൽ നിന്ന് നാലിലൊന്നാണ് അവർക്ക് (ഭാര്യമാർക്ക്) ഉള്ളത്. ഇനി നിങ്ങൾക്ക് സന്താനമുണ്ടായിരുന്നാൽ നിങ്ങൾ വിട്ടേച്ച് പോയതിൽ നിന്ന് എട്ടിലൊന്നാണ് അവർക്കുള്ളത്. നിങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന വസ്വിയ്യത്തും കടമുണ്ടെങ്കിൽ അതും കഴിച്ചാണിത്. അനന്തരമെടുക്കുന്ന പുരുഷനോ സ്ത്രീയോ പിതാവും മക്കളുമില്ലാത്ത ആളായിരിക്കുകയും, അയാൾക്ക് (മാതാവൊത്ത) ഒരു സഹോദരനോ സഹോദരിയോ ഉണ്ടായിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ അവരിൽ (ആ സഹോദര സഹോദരിമാരിൽ) ഓരോരുത്തർക്കും ആറിൽ ഒരംശം ലഭിക്കുന്നതാണ്. ഇനി അവർ അതിലധികം പേരുണ്ടെങ്കിൽ അവർ മൂന്നിലൊന്നിൽ സമാവകാശികളായിരിക്കും. ദ്രോഹകരമല്ലാത്ത വസ്വിയ്യത്തോ കടമോ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതൊഴിച്ചാണിത്. അല്ലാഹുവിങ്കൽ നിന്നുള്ള നിർദേശമത്രെ ഇത്. അല്ലാഹു സർവ്വജ്ഞനും സഹനശീലനുമാകുന്നു.

സൂറത്തു-നിസാഅ്: 176

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي ٱلْكَلَٰلَةِ ۚ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ ۚ وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿١٧٦﴾

(നബിയേ,) അവര്‍ നിന്നോട് മതവിധി അന്വേഷിക്കുന്നു, പറയുക: കലാലത്തിന്റെ പ്രശ്നത്തില്‍ അല്ലാഹു നിങ്ങള്‍ക്കിതാ മതവിധി പറഞ്ഞുതരുന്നു. അതായത് ഒരാള്‍ മരിച്ചു; അയാള്‍ക്ക് സന്താനമില്ല; ഒരു സഹോദരിയുണ്ട്. എങ്കില്‍ അയാള്‍ വിട്ടേച്ചു പോയതിന്റെ പകുതി അവള്‍ക്കുള്ളതാണ്. ഇനി (സഹോദരി മരിക്കുകയും) അവള്‍ക്ക് സന്താനമില്ലാതിരിക്കുകയുമാണെങ്കില്‍ സഹോദരന്‍ അവളുടെ (പൂര്‍ണ്ണ) അവകാശിയായിരിക്കും. ഇനി രണ്ട് സഹോദരികളാണുള്ളതെങ്കില്‍, അവന്‍ (സഹോദരന്‍) വിട്ടേച്ചുപോയ സ്വത്തിന്റെ മൂന്നില്‍ രണ്ടു ഭാഗം അവര്‍ക്കുള്ളതാണ്. ഇനി സഹോദരന്‍മാരും സഹോദരിമാരും കൂടിയാണുള്ളതെങ്കില്‍, ആണിന് രണ്ട് പെണ്ണിന്റേതിന് തുല്യമായ ഓഹരിയാണുള്ളത്. നിങ്ങള്‍ പിഴച്ച് പോകുമെന്ന് കരുതി അല്ലാഹു നിങ്ങള്‍ക്ക് കാര്യങ്ങള്‍ വിവരിച്ചു തരുന്നു. അല്ലാഹു ഏത് കാര്യത്തെപ്പറ്റിയും അറിവുള്ളവനാകുന്നു.

ഇതിൽ ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന ഏതാനും അറബി സാങ്കേതിക പദങ്ങളും

അവയുടെ അർത്ഥവും

മോചിക്കപ്പെട്ട അടിമക്ക് പഴയ ഉടമയുമായുള്ള ബന്ധം ....وَلَاء

അടിമ മോചനം ....عِتق

പകുതി ....نِصف

നാലിലൊന്ന് ....رُبُع

എട്ടിലൊന്ന് ....ثُمُن

മൂന്നിൽ രണ്ട് ....ثُلُثَانِ

മൂന്നിലൊന്ന് ....ثُلُث

ആറിലൊന്ന് ....سُدُس

പ്രശ്നം ....مَسئَلَة

ഭാഗിക്കൽ ....قِسم

നീട്ടൽ ....عَول

കണക്ക് ....حِسَاب

ഓഹരി ....سِهَام

കാണാതായ വ്യക്തി ....مَفقُود

പ്രസവിക്കാത്ത കുട്ടി ....حَمل

متن الرّحبيّة

مقدمة في ذكر ما ورد في فضل هذا الفن

أَوَّلُ ما نَسْتَفْتِحُ المَقالا   بِذِكْرِ حَمْدِ رَبنا تَعالَى
فالحَمْدُ للهِ على ما أَنْعَما   حمداً بِهِ يَجْلُو عنِ القَلْبِ العَمَى
ثُمَّ الصلاةُ بعدُ والسَّلامُ   على نَبِيٍّ دِينُهُ الإِسْلامُ
محمّدٍ خاتَمِ رُسْلِ رَبِّهِ   وآلِهِ مِن بَعْدِهِ وصَحْبِهِ
ونسألُ اللهَ لنا الإعانَةْ   في ما تَوَخَّيْنا مِنَ الإبانَةْ
عن مَذْهَبِ الإمامِ زَيدِ الفَرْضِيّ   إذ كان ذاك مِن أَهَمِّ الغَرَضِ
علماً بأنَّ العلمَ خيرُ ما سُعِيْ   فيه وأولَى ما لَهُ العَبْدُ دُعِيْ
وأنَّ هذا العلمَ مخصوصٌ بما   قد شاعَ فيهِ عندَ كلِّ العُلَما
بأنّه أَوَّلُ عِلْمٍ يُفْقَدُ   في الأرضِ حتى لا يَكادُ يُوجَدُ
وأنَّ زَيداً خُصَّ لا مَحالَةْ   بما حَباهُ خاتَمُ الرِّسالَةْ
مِن قولِهِ في فضلِه مُنَبِّها   أَفْرَضُكُمْ زَيدٌ وناهيكَ بها
فكان أولى باتباعِ التّابعي   لا سيَّما وقد نحاهُ الشّافعيّ
فهاك فيه القولَ عن إيجازِ   مُبَرَّأً عن وَصْمَةِ الألغازِ

- ഇസ്‌ലാമിലെ അനന്തരാവകാശ നിയമങ്ങളാണ് إن شاء الله നാം ഇവിടെ പഠിക്കാൻ പോകുന്നത്.
- ആദ്യമായി ഉയർത്തപ്പെടുന്ന علم ഇതാണ്.
- അത് ഇൽമിന്റെ പാതിയാണ്.
- സൈദ് ബ്‌നു സാബിത്ത് ﵁ ആണ് നിങ്ങളിൽ ഏറ്റവും നന്നായി ഈ വിഷയം അറിയുന്ന ആൾ എന്ന് നബി ﷺ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

بابُ أسبابِ الميراثِ

أسـبابُ مـيراثِ الـوَرَى ثَـلاثَةْ   كُـلٌّ يُـفِيدُ رَبـهُ الـوِراثَةْ
وهْـي نكـاحٌ ووَلاءٌ ونَسَـبْ   مـا بَـعْدَهُنَّ للمواريثِ سَـبَبْ

അനന്തരാവകാശം കിട്ടാനുള്ള കാരണങ്ങൾ (أسباب الميراث) മൂന്നെണ്ണമാകുന്നു.

1) ഭാര്യ – ഭർതൃ ബന്ധം – نكاح
2) വലാഅ് – ولاء
   - മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ട അടിമയുടെ (عتق ചൊല്ലപ്പെട്ട) സ്വത്ത് അയാൾക്ക് ആരും അവകാശികളായി ഇല്ലെങ്കിൽ അയാളുടെ سيد നു ലഭിക്കും.
3) കുടുംബ ബന്ധം - نسبة

➢ ഈ മൂന്നു ബന്ധത്തിൽ കൂടിയല്ലാതെ ഒരാൾക്കും അനന്തരം (إرث) കിട്ടില്ല.

بابُ موانعِ الإرثِ

ويَـمْنَعُ الشـخصَ من الـميراثِ   واحـدةٌ مِـن عِـلَلٍ ثَـلاثِ
رِقٌّ وقـتْلٌ واخـتلافُ دِيـنِ   فـافهمْ، فـليسَ الشَّـكُّ كـاليَقِينِ

അവകാശികൾക്ക് അനന്തരാവകാശം തടയപ്പെടുന്ന കാര്യങ്ങൾ (موانع الإرث) മൂന്നെണ്ണമാകുന്നു.

1) അടിമത്വം നിലനിൽക്കുക – رق
2) കൊലയാളി - قتل
   - മരണപ്പെട്ട ആളുടെ കൊലയിൽ അവകാശികൾക്ക് ആർക്കെങ്കിലും എന്തെങ്കിലും പങ്കുണ്ടെങ്കിൽ അവർക്ക് അവകാശം കിട്ടില്ല.
3) മതം വ്യത്യാസപ്പെട്ടവർ - (اختلاف دين)

بابُ الوارِثِينَ مِنَ الرِّجالِ

والوارثونَ مِن الرِّجَالِ عَشَرَةْ   أَسماْؤُهُمْ مَعْرُوفَةٌ مُشْتَهِرَةْ
الاِبْنُ وابنُ الابنِ مهما نَزَلا   والأبُ والجَدُّ لَهُ وإِنْ عَلا
والأَخُ مِن أَيِّ الجهاتِ كانا   قد أَنزَلَ اللّهُ بهِ القرءانا
وابنُ الأخِ المُدْلِي إليهِ بالأبِ   فاسمَعْ مقالاً ليسَ بالمُكَذَّبِ
والعَمُّ وابنُ العَمِّ مِن أبيهِ   فاشْكُرْ لِذي الإيجازِ والتَّنْبِيهِ
والزوجُ والمُعْتِقُ ذو الوَلاءِ   فجملةُ الذُّكورِ هؤلاءِ

അവകാശികളായ പുരുഷന്മാർ അടിസ്ഥാന പരമായി 10 പേരാണ്. അത് 15 വരെ ആകും...

1. മരണപ്പെട്ട മയ്യത്തിന്റെ മകൻ - ابن
2. മകന്റെ മകൻ - ابن الابن, അതിന്റെ താഴോട്ടും
3. വാപ്പ – أب
4. ഉപ്പാപ്പ (ഉപ്പാന്റെ ഉപ്പ) - جد, അതിന്റെ മുകളിലോട്ടും
5. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأبوين / أخ شقيق
   ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأب
   ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأم
6. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ لأبوين
   ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ لأب
7. വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത (പൂർണ്ണ) സഹോദരൻ - عم شقيق
   വാപ്പയുടെ ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരൻ - عم لأب
8. വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ شقيق
   വാപ്പയുടെ ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن عم لأب
9. ഭർത്താവ് - زوج
10. വലാഓട്ട കൂടെ അടിമയെ മോചിപ്പിച്ച ഉടമ - معتق ذو الولاء

بابُ الوارثاتِ مِنَ النِّساءِ

والــوارِثاتُ مِن النِّســـاءِ سَـــبْعُ   لــم يُــعْطِ أُنْثَى غَـيرَهُنَّ الشَّـرْعُ
بِـــنْتٌ وبِــنْتُ ابنٍ وأُمٌّ مُـشْـفِقَهْ   وزَوْجَـــةٌ وجَــدَّةٌ ومُـــعْتِقَـــهْ
والأُخْـتُ مِن أَيِّ الجِـهاتِ كـانتْ   فـــهذِهِ عِـــدَّتــهُنَّ بـــانَتْ

അവകാശികളായ സ്ത്രീകൾ അടിസ്ഥാന പരമായി 7 പേരാണ്. അത് 10 വരെ ആകും...

1. മകൾ - بنت
2. മകന്റെ മകൾ - بنت الابن
3. ഉമ്മ – أم
4. ഭാര്യ – زوجة
5. ഉമ്മാമ (ഉമ്മയുടെ ഉമ്മ) - أم الأم
   ഉമ്മാമ (ഉപ്പയുടെ ഉമ്മ) - أم الأب
6. വലാഓട്ടുകൂടെ അടിമയെ മോചിപ്പിച്ച ഉടമ സ്ത്രീ - معتقة
7. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأبوين
   ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأب
   ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأم

ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്തത് എന്നത് കൊണ്ടുള്ള ഉദ്ദേശം പൂർണ്ണ സഹോദരൻ / സഹോദരി (ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒന്നായവർ) എന്നും, ഉപ്പ ഒത്തത് എന്നത് കൊണ്ടുള്ള ഉദ്ദേശം രണ്ട് സഹോദരങ്ങളുടെയും ഉപ്പ ഒന്നാണ് എന്നാൽ ഉമ്മ വ്യത്യസ്തമാണ് എന്നും, ഉമ്മ ഒത്തത് എന്നത് കൊണ്ടുള്ള ഉദ്ദേശം രണ്ട് സഹോദരങ്ങളുടെയും ഉമ്മ ഒന്നാണ് എന്നാൽ ഉപ്പ വ്യത്യസ്തമാണ് എന്നമാണ്.

بابُ الفُرُوضِ المُقَدَّرَةِ في كتابِ اللّهِ تَعالَى

واعْـــلَمْ بِــأَنَّ الإِرْثَ نَــوعانِ هما فَــرْضٌ وتَــعْصِيبٌ على ما قُسِـما
فـــالفَرْضُ في نَصِّ الـــكِتابِ سِتَّةْ لا فَــرْضَ في الإرثِ سواها الـبَتَّةْ
نِـــصْفٌ ورُبْعٌ ثُمَّ نِـــصْفُ الــرُّبْعِ والـثُّلُثُ والـسُّدْسُ بِنَصِّ الشَّـرْعِ
والـــثُّلُثـــانِ وهُـــما الـــتَّمـــامُ فـــاحفظْ فـــكُلُّ حـــافِظٍ إِمـامُ

അലാഹുവിന്റെ ഖുർആനിൽ അനന്തരാവകാശം 2 വിധം:

- നിർണ്ണിത ഓഹരിയുള്ളവർ - أهل الفروض
- നിർണ്ണിതമല്ലാത്തവർ - أهل تعصيب

ഖുർആനിൽ നിർണ്ണിത ഓഹരികൾ 6 ആകുന്നു.

1. പകുതി - 1/2 (نصف)
2. കാൽ - 1/4 (ربع)
3. എട്ടിലൊന്ന് - 1/8 (ثمن \ نصف الربع)
4. മൂന്നിൽ രണ്ട് - 2/3 (ثلثان)
5. മൂന്നിൽ ഒന്ന് - 1/3 (ثلث)
6. ആറിൽ ഒന്ന് - 1/6 (سدس)

ഇതാണ് ഖുർആനിൽ പറഞ്ഞ ഓഹരികൾ, ഇതല്ലാത്ത മറ്റൊരു ഓഹരിയും ആർക്കും വരില്ല.

നിർണ്ണിതമായ ഓഹരി മാത്രം ലഭിക്കുന്നവർ:

1. ഭർത്താവ് - زوج
2. ഭാര്യ – زوجة
3. ഉമ്മ – أم
4. ഉമ്മയുടെ ഉമ്മ - أم الأم, ഉപ്പയുടെ ഉമ്മ - أم الأب
5. ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأم
6. ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأم

നിർണ്ണിതമല്ലാത്ത ഓഹരി മാത്രം ലഭിക്കുന്നവർ:

1. മകൻ - ابن
2. മകന്റെ മകൻ - ابن الابن, അതിന്റെ താഴോട്ടും
3. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأبوين / أخ شقيق
4. ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരൻ - أخ لأب
5. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ لأبوين
6. ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ لأب
7. വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത (പൂർണ്ണ) സഹോദരൻ - عم شقيق
8. വാപ്പയുടെ ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരൻ - عم لأب
9. വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن أخ شقيق
10. വാപ്പയുടെ ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ - ابن عم لأب
11. വലാഓടു കൂടെ അടിമയെ മോചിപ്പിച്ച ഉടമ - معتق ذو الولاء
12. വലാഓടുകൂടെ അടിമയെ മോചിപ്പിച്ച ഉടമ സ്ത്രീ - معتقة

ഒരേ സമയം നിർണ്ണിതമായതും നിർണിതമല്ലാത്തതും ലഭിക്കുന്നവർ:

1. വാപ്പ – أب
2. ഉപ്പാപ്പ (ഉപ്പാന്റെ ഉപ്പ) - جد, അതിന്റെ മുകളിലോട്ടും

ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ നിർണ്ണിതമായതും ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ അല്ലാത്തതും ലഭിക്കുന്നവർ:

1. മകൾ - بنت
2. മകന്റെ മകൾ - بنت الابن
3. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأبوين
4. ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأب

بابُ النِّصْفِ

فـــالنِّصْفُ فَـرْضُ خـــمسةٍ أفـرادِ الـــــزَّوْجُ والأُنثى مِـــــنَ الأولادِ
وبنتُ الابنِ عـــندَ فَـــقْدِ الـــبِنْتِ والأخـــــتُ في مَــذْهَبِ كُلِّ مُفْتِي
وبـــعدَها الأُخْـــتُ التي مِـــنَ الأَبِ عـــندَ انْفِرادِهِنَّ عـــن مُـــعَصِّبِ

പകുതി (نصف) യുടെ അവകാശികൾ 5 പേരാകുന്നു...

അവർ ഒറ്റയായിരിക്കണം (കൂടെ ആരും ഇല്ലാത്തവർ).

1. ഭർത്താവ് (മയ്യത്തിന് മക്കളില്ലെങ്കിൽ) – زوج
2. മകൾ - بنت
3. മകന്റെ മകൾ (മകളില്ലെങ്കിൽ) - بنت الابن
4. ഉപ്പയും ഉമ്മയും ഒത്ത സഹോദരി - أخت لأبوين
5. ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരി - أخت لأب

➢ ഒറ്റയായിരിക്കണം എന്നതിന്റെ വിവക്ഷ എണ്ണത്തിൽ കൂടുതൽ معصب ഇല്ലാതിരിക്കൽ. ഉദാഹരണമായി,
  - മകളുടെ കൂടെ മറ്റൊരു മകളുണ്ടെങ്കിൽ മകൾക്ക് نصف കിട്ടില്ല.
  - ഭാര്യക്ക് മക്കളുണ്ടെങ്കിൽ ഭർത്താവിന് نصف കിട്ടില്ല.
  - ഉപ്പയും ഉമ്മയും ഒത്ത സഹോദരി ഒന്ന് മാത്രം, معصب ഇല്ലതാനും; എന്നാൽ نصف കിട്ടും.

بابُ الرُّبعِ

والـرُّبْعُ فَـرْضُ الـزَّوْجِ إنْ كان مَعَهْ مِــن وَلَدِ الزَّوْجَةِ مَــن قــد مَــنَعَهْ
وهْـــو لِـــكُلِّ زَوْجَــةٍ أو أَكْـــثَرَا مـــعْ عَــدَمِ الأولادِ فـــيما قُـدِّرا
وذِكْــرُ أولادِ الـــبَنِينَ يُـــعْتَمَـــدْ حيثُ اعْتَمَدْنا القولَ في ذِكْرِ الوَلَدْ

നാലിലൊന്നി (ربع) ന്റെ അവകാശികൾ 2 പേരാകുന്നു...

1. ഭർത്താവ് (മയ്യത്തിന് മക്കളുണ്ടെങ്കിൽ) - زوج
2. ഭാര്യ/ഭാര്യമാർ (മയ്യത്തിന് മക്കളില്ലെങ്കിൽ) - زوجة

- മക്കളെ പരിഗണിക്കുന്ന എല്ലാ സ്ഥലത്തും മകന്റെ മക്കളെയും പരിഗണിക്കും.

بابُ الثُّمُنِ

والـــثُّمْنُ للـــزَّوْجَةِ والـــزَّوجاتِ مَـــعَ الـــبَنِينَ أو مَـــعَ الـــبَناتِ
أو مَـــعَ أولادِ الـــبَنِينَ فـــاعْلَـــمِ ولا تَــظُنَّ الجَمْعَ شَــرطاً فــافْهَمِ

എട്ടിലൊന്നി (ثمن) ന്റെ അവകാശി ഒരാൾ മാത്രം...

1. ഭാര്യ/ഭാര്യമാർ (മയ്യത്തിന് മക്കളുണ്ടെങ്കിൽ) - زوجة

- മക്കളെ പരിഗണിക്കുന്ന എല്ലാ സ്ഥലത്തും മകന്റെ മക്കളെയും പരിഗണിക്കും.

بابُ الثُّلُثَينِ

والـــــثُّلُثانِ للـــبناتِ جَــمْعـــا   مـــا زادَ عـــنْ واحِــدَةٍ فــسَــمْعا
وهْـــــو كـــذاكَ لِـــبَنَاتِ الابْنِ   فـــافْهَمْ مَـقالِي فَـهْمَ صافِيْ الـذِّهْنِ
وهْـــــو لِلأُخْتَيْنِ، فـــما يَـــزِيدُ   قَـــضى بِهِ الأَحْرارُ والـــعَبِيدُ
هـــــــذا إذا كُـــــــنَّ لأُمٍّ وأَبِ   أو لأَبٍ، فـــاعْمَلْ بـــهذا تُصِبِ

മൂന്നിൽ രണ്ടി (ثلثان) ന്റെ അവകാശികൾ 4 പേരാകുന്നു...

ഇവരെല്ലാം ഒന്നിൽ കൂടുതൽ (രണ്ടോ അതിലധികമോ) ഉണ്ടായിരിക്കണം.

1. പെൺമക്കൾ - بنات
2. മകന്റെ പെൺമക്കൾ - بنات الإبن
3. ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരികൾ - أخوات لأبوين
4. ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരികൾ - أخوات لأب

بابُ الثُّلُث

والـثُّلْثُ فَـرضُ الأُمِّ حَيْثُ لا وَلَدْ ولا مِـنَ الإِخْـوَةِ جَـمْعٌ ذُو عَـدَدْ
كَـاثْنَينِ أو ثِـنْتَينِ أو ثَـلاثِ حـكمُ الـذُّكُورِ فِـيهِ كـالإِناثِ
ولا ابـنُ ابـنٍ مَعَها أو بِـنْتُهُ فَـفَرْضُها الـثُّلْثُ كـما بَـيَّنْتُهُ
وإنْ يَـكُـنْ زَوْجٌ وأُمٌّ وأَبُ فَـثُلُثُ الـباقِي لـها مُـرَتَّبُ
وهـكذا مَـعْ زَوْجَـةٍ فَـصاعِدا فَـلا تَـكُنْ عَـنِ الـعُلُومِ قاعِدا
وهْـو لِلاثْـنَينِ أو ثِـنَتَيْنِ مِـنْ وَلَـدِ الأُمِّ بِـغَيرِ مَـيْنِ
وهـكـذا إنْ كَـثُرُوا أو زادُوا فَـما لَـهمْ في مـا سِـواهُ زادُ
ويَـسْتَوِي الإِنـاثُ والـذُّكُورُ فِيهِ كـما قَـدْ أَوْضَحَ المَسْطُورُ

മൂന്നിൽ ഒന്നി (ثلث) ന്റെ അവകാശികൾ 2 പേരാകുന്നു...

1. ഉമ്മ – أم
   - ➢ മരണപ്പെട്ടയാൾക്ക് മക്കളോ, മക്കളുടെ മക്കളോ ഒന്നിൽ കൂടുതൽ സഹോദരീ സഹോദരങ്ങളോ പാടില്ല.
   - ➢ ഇവിടെ ثلث الباقي എന്ന مسئلة പ്രത്യേകം എടുത്ത് പറയേണ്ടതാകുന്നു, അത് 2 രീതിയിൽ വരാം:

I. മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് ഉമ്മ, ഉപ്പ, ഭർത്താവ് എന്നിവരാണുള്ളതെങ്കിൽ ഭർത്താവിനു (3/6) പകുതിയും, ഉമ്മാക്ക് (2/6) മൂന്നിൽ ഒന്നും, ബാക്കിയുള്ള ആറിലൊന്ന് (1/6) വാപ്പാക്കും ലഭിക്കുന്നു. ഇവിടെ ഉമ്മാക്ക് ഉപ്പയേക്കാൾ കൂടുതൽ ഓഹരി കിട്ടുന്നു. അതിനാൽ ഉമ്മാക്കുള്ള ثلث ആകെ ഓഹരിയിൽ നിന്ന് കൊടുക്കുന്നതിന്ന് പകരം ഭർത്താവിനു കൊടുത്ത് ബാക്കിയുള്ള ഓഹരിയിൽ നിന്നും (ثلث الباقي) കൊടുക്കുന്നു. അപ്പോൾ ഉമ്മാക്ക് ശേഷിച്ച പകുതി (3/6) യുടെ മൂന്നിലൊന്നായ ആറിലൊന്നും (1/6), ഉപ്പാക്ക് ബാക്കി മൂന്നിൽ ഒന്നും (2/6) ലഭിക്കുന്നു.

II. അടുത്തതായി മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് ഉമ്മ, ഉപ്പ, ഭാര്യ എന്നിവരാണുള്ളതെങ്കിൽ ഭാര്യക്ക് (3/12) നാലിലൊന്നും, ഉമ്മാക്ക് (4/12) മൂന്നിൽ ഒന്നും, ബാക്കിയുള്ളത് (5/12) വാപ്പാക്കും ലഭിക്കുന്നു. ഇവിടെയും ഉമ്മാക്കുള്ള ثلث ആകെ ഓഹരിയിൽ നിന്ന് കൊടുക്കുന്നതിന്ന് പകരം ഭാര്യക്ക് കൊടുത്ത് ബാക്കിയുള്ള ഓഹരിയിൽ നിന്നും (ثلث الباقي) കൊടുക്കുന്നു. അപ്പോൾ ഉമ്മാക്ക് മുക്കാലി (9/12) ന്റെ മൂന്നിലൊന്നായ നാലിലൊന്നും (3/12), ഉപ്പാക്ക് ബാക്കി പകുതി (6/12) യും ലഭിക്കുന്നു.

- ഈ രണ്ട് രൂപത്തിൽ മാത്രമേ ഈ مسئلة വരികയുള്ളൂ. عمر بن الخطاب ﷺ വിന്റെ കാലത്താണ് ഇത് നടപ്പിലാക്കിയത്. ഇത് مسئلة ثلث الباقي എന്നും مسئلة العمرية എന്നുമൊക്കെ അറിയപ്പെടുന്നു.

2. ഉമ്മയൊത്ത സഹോദര സഹോദരിമാർ (ഒന്നിൽ കൂടുതൽ) – أولاد لأم

- ഇവർക്കുള്ള ഓഹരി വിഹിതത്തിൽ ആൺ, പെൺ വ്യത്യാസമില്ല (രണ്ട് പേർക്കും തുല്യം).

بابُ السُّدُسِ

والسُّـدْسُ فَـرْضُ سَبْعَةٍ مِنَ الـعَدَدْ ‏ ‏ أَبٍ وأُمٍّ ثُـــمَّ بِـــنْتِ ابنٍ وجَــدّ
والأُخْــتِ بِــنْتِ الأَبِ ثُـــمَّ الجَدَّهْ ‏ ‏ ووَلَـــدُ الأُمّ تــمَــامُ الـــعِدَّهْ
فــالأَبُ يَسْـــتَحِقُّهُ مَـــعَ الـــوَلَدْ ‏ ‏ وهـــكذا الأُمُّ بِـــتَنْزِيلِ الــصَّمَدْ
وهــكذا مــعْ وَلَــدِ الإبْنِ الَّــذيْ ‏ ‏ مــا زالَ يَـــقْفُو إِثْــرَهُ ويحَتَذِيْ
وهْــو لـها أيـــضاً مَــعَ الإثْــنينِ ‏ ‏ مـــنْ إِخْوَةِ المَيْتِ، فَـقِسْ هذَينِ
والــجَدُّ مِـثْلُ الأَبِ عِـنْدَ فَـقْدِهِ ‏ ‏ في حَـــوْزِ ما يُـــصِيبُهُ ومُــدِّهِ
إلاّ إذا كـــانَ هـــناكَ إِخْــــوَهْ ‏ ‏ لِـكَوْنِهِمْ في الـقُرْبِ وَهْـوَ أُسْوَهْ
أو أَبَـــوانِ مَــعْــهــما زَوْجٌ وَرِثْ ‏ ‏ فـــالأُمُّ لـــلثُّلْثِ مَـعَ الجَدِّ تَرِثْ
وهكــذا لـــيسَ شَـــبِيهاً بـالأَبِ ‏ ‏ في زَوْجَـــةِ الـــمَيْتِ وأُمٍّ وأَبِ

وحُــــكْـمُهُ وحُـــكْـمُهُمْ سَيَاتِيْ	مُكَــمَّلَ الــبَيانِ في الــحالاتِ
وبِنْتُ الاِبْــنِ تَأْخُذُ السُّـــدْسَ إذا	كــانَتْ مَعَ الــبِنْتِ مِثالاً يُحْتَذَى
وهــكذا الأُخْـتُ مَـعَ الأُخْتِ الَّتِيْ	بــالأَبَــوَيْنِ يا أُخَــيَّ أَدْلَـتِ
والسُّــدْسُ فَرْضُ جَـدَّةٍ في النَّسَبِ	واحِــــدَةً كـــــانتْ لأُمٍّ وأَبِ
ووَلَــدُ الأُمِّ يَنــالُ السُّـــدْسا	والــشَّرْطُ في إفرادِهِ لا يُـــنْسَى
وإِنْ تَســاوَى نَسَــبُ الــجَدّاتِ	وكُــنَّ كُـــلُّـــهُــنَّ وارِثاتِ
فــالسُّـــدْسُ بَـــيْنَهُنَّ بــالسَّوِيَّهْ	في الــقِسْــمَةِ الــعادِلَةِ الشَّــرْعِيَّهْ
وإِنْ تَــكُنْ قُـــرْبَى لأُمٍّ حَــجَـبَتْ	أُمَّ أَبٍ بُــعْدَى وسُــدْساً سَــلَبَتْ
وإِنْ تَــكُنْ بِـــالعَكْسِ فــالقَولانِ	في كُتْبِ أَهْـلِ الــعِلْمِ مَنْصُوصانِ
لا تَسْقُطُ الــبُعْدَى عــلى الصَّحِيحِ	واتَّــفَقَ الــجُلُّ عـــلى التَّصْحِيحِ
وكُــلُّ مَـــنْ أَدْلَــتْ بــغيرِ وارِثِ	فــما لــها حَظٌّ مِنَ الـــمَوارِثِ
وتَسْـــقُطُ الـــبُعْدَى بِذاتِ الــقُرْبِ	في المَذْهَبِ الأَوْلَى، فقُلْ لِي:حَسْبِي
وقد تَــناهَتْ قِــسْمَةُ الفُرُوضِ	مِـنْ غَـيرِ إِشْكالٍ ولا غُمُوضِ

ആറിൽ ഒന്നി (سدس) ന്റെ അവകാശികൾ 7 പേരാകുന്നു...

1. ഉപ്പ (മയ്യത്തിന് മക്കൾ / മകന്റെ മക്കൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ) - أب
2. ഉമ്മ (മയ്യത്തിന് മക്കൾ / മകന്റെ മക്കൾ / ഒന്നിൽ കൂടുതൽ സഹോദരി സഹോദരന്മാർ ഉണ്ടെങ്കിൽ) - أم
3. മകന്റെ മകൾ (മയ്യത്തിന്റെ ഒരു മകളോടു കൂടെ)
4. ഉപ്പാപ്പ (മയ്യത്തിന് മക്കൾ / മകന്റെ മക്കൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ) - جد
5. ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരൻ / സഹോദരി (ഒന്ന് മാത്രം) – أخ لأم
6. ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരി (പൂർണ്ണ സഹോദരിയോടു കൂടെ) - أخت لأب
7. ഉമ്മാമ (ഉപ്പയുടെ ഉമ്മയും, ഉമ്മയുടെ ഉമ്മയും) - جدة

ഇവിടെ ചില കാര്യങ്ങൾ പ്രത്യേകം മനസ്സിലാക്കുക:

- ഉപ്പയുടെ അഭാവത്തിൽ ഉപ്പാപ്പയെ ഉപ്പയെ പോലെ പരിഗണിക്കണം, ചില സന്ദർഭങ്ങളിലൊഴിച്ച്:

1) വാപ്പ ഉണ്ടെങ്കിൽ സഹോദരങ്ങൾക്ക് ഓഹരി തടയപ്പെടും (حجب ആകും), എന്നാൽ ഉപ്പാപ്പയാണെങ്കിൽ സഹോദരങ്ങൾക്ക് ഓഹരി തടയില്ല. കൂടുതൽ വിവരങ്ങൾ ഉപ്പാപ്പയുടെയും സഹോദരങ്ങളുടെയും അധ്യായത്തിൽ (باب الجد والإخوة) വരുന്നതാണ്, إن شاء الله.
2) അതുപോലെ നേരത്തേ പറഞ്ഞ ثلث الباقي യുടെ مسئلة ഇവിടെ ബാധകമല്ല. (ഉമ്മാക്ക് വാപ്പ ഉണ്ടെങ്കിൽ ثلث الباقي കൊടുത്താൽ മതിയായിരുന്നു, എന്നാൽ അത് ഉപ്പാപ്പയാകുമ്പോൾ ثلث തന്നെ കൊടുക്കണം).
3) ഉമ്മാമമാർ എത്രയായാലും എല്ലാവർക്കും കൂടി ആറിലൊന്ന് മാത്രമേ ലഭിക്കുകയുള്ളൂ.
4) അടുത്തുള്ള (قريب ആയ) ഉമ്മയുടെ ഭാത്തുള്ള ഉമ്മാമ അകലെയുള്ള (بعيد ആയ) ഉപ്പയുടെ ഭാഗത്തുള്ള ഉമ്മാമയുടെ ഓഹരി തടയും. എന്നാൽ തിരിച്ച് അടുത്തുള്ള ഉപ്പയുടെ ഭാഗത്തുള്ള ഉമ്മാമ അകലെയുള്ള ഉമ്മയുടെ ഭാഗത്തുള്ള ഉമ്മാമയുടെ ഓഹരി തടയുമോ എന്ന വിഷയത്തിൽ രണ്ട് അഭിപ്രായങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും തടയില്ല എന്നതാണ് ഏറ്റവും ശരിയായത്. കാരണം ഉമ്മാമ എന്ന വകുപ്പ് വരുന്നത് ഉമ്മയിൽ (أمومة) കൂടിയാണല്ലോ. രണ്ടാമത്തെ അഭിപ്രായ പ്രകാരം തടയും.
5) അതുപോലെ ساقط ആയ جدة ന് അവകാശം കിട്ടില്ല. കാരണം, അവർ ذو الأرحام ൽ പെട്ടവരാണ്, (ഉദാഹരണം: ഉമ്മയുടെ വാപ്പയുടെ ഉമ്മ).

بابُ التَّعْصِيبِ

وحُـــقَّ أَنْ نَــشْرَعَ في الــتَّعْصِيبِ   بِـــكُلِّ قَـــوْلٍ مُـــوجَزٍ مُـــصِيبِ
فـــكُلُّ مَـــنْ أَحْــرَزَ كُـــلَّ الـــمالِ   مِـــنَ الـــقَراباتِ أو الـــمَوالـــي
أوكـانَ ما يَـــفْضُلُ بَـــعْدَ الفَرْضِ لَهْ   فـــهْوَ أَخُ الـــعُصُوبَةِ المـــُفَضَّلَـهْ
كـــالأَبِ والـــجَدِّ وجَـدِّ الـجَـدِّ   والإبـــنِ عِـــنْدَ قُـــرْبِهِ والـــبُعْدِ
والأَخِ وابـــنِ الأَخِ والأَعْـــمـــامِ   والسَّـــيِّدِ الـــمـُعْتِقِ ذِي الإنْعـامِ
وهـــكذا بَـــنُوهُـــمُ جَـــمِيْعَـــا   فـــكُنْ لِـــمَا أَذْكُـــرُهُ ســـمَيعا
ومـــا لِذِي الـــبُعْدَى مَعَ الـقَرِيبِ   في الإرْثِ مِـــنْ حَـظٍّ ولا نَـــصِيبِ
والأَخُ والـــــــــعَمُّ لأُمٍّ وأَبِ   أولى مِـــنَ الـمُدْلي بِشَطْرِ النَّسَـبِ
والإبـــنُ والأَخُ مَـــــــعَ الإناثِ   يُـــــــعَصِّبانِهنَّ في الـــــــمِيراثِ
والأَخـــــواتُ إنْ تَـــكُنْ بَـــنــاتُ   فـــــهُنَّ مَـــــعْهُنَّ مُـــــعَصَّباتُ
ولـيس في الـنِّســاءِ طُرّاً عَـــصَبَهْ   إلاّ الّـتي مَـــنَّتْ بِـــعِتْقِ الـــرَّقَبَهْ

- അടുപ്പം (قرابة) എന്നാണ് عصبة എന്ന വാക്കിനർത്ഥം, വാപ്പയുടെ ഭാഗത്തു കൂടിയുള്ള قرابة നെയാണ് ഉദ്ദേശം.
- സ്വത്ത് മുഴുവനായോ അല്ലെങ്കിൽ നിർണിത ഓഹരിക്കാർക്ക് (أهل الفروض) കൊടുത്തതിനു ശേഷം ബാക്കിയുള്ളതോ ഇവർക്ക് ലഭിക്കുന്നു.
- വാപ്പയുടെ ഭാഗത്തുള്ള قرابات ഉം മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ട അടിമയുടെ ഉടമ (موالي) യും ഈ വകുപ്പിൽ പെടുന്നു.

അവർ താഴെ പറയുന്നവരാണ്:

1. വാപ്പ - أب
2. ഉപ്പാപ്പ, അതിന്റെ മുകളിലോട്ടും - جد
3. മകൻ, താഴോട്ടും – ابن
4. സഹോദരൻ - أخ
5. സഹോദരന്റെ മകൻ - ابن الأخ
6. വാപ്പയുടെ സഹോദരൻ - عم
7. അടിമയുടെ (عتق ചൊല്ലപ്പെട്ട) യജമാനൻ - ആൺ - سيد المعتق
8. വാപ്പയുടെ സഹോദരന്മാരുടെ മക്കൾ – ابن العم

ഇനി പ്രത്യേകമായി ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട ചില കാര്യങ്ങൾ:

- അടുപ്പമുള്ളവരുള്ളപ്പോൾ (قريب) അകലെയുള്ളവർക്ക് (بعيد) കിട്ടില്ല.
- പൂർണ്ണ സഹോദരൻ (أخ شقيق) ഉണ്ടെങ്കിൽ വാപ്പയൊത്ത സഹോദരനും (أخ لأب), വാപ്പയുടെ പൂർണ്ണ സഹോദരൻ (عم شقيق) ഉണ്ടെങ്കിൽ വാപ്പയുടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര (عم لأب) നും അവകാശം കിട്ടില്ല. എന്നാൽ ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരൻ (أخ لأم) നിർണിത ഓഹരിക്കാരനിൽ (أهل الفروض) പെട്ടത് കൊണ്ട് തടയപ്പെടില്ല (حجب ചെയ്യപ്പെടില്ല) എന്നത് പ്രത്യേകം ഓർക്കുക.
- മകൻ മകളെയും, മകന്റെ മകൻ മകന്റെ മകളെയും, സഹോദരൻ സഹോദരിയെയും عصبة ആക്കും (عصبة بالغير).
- സഹോദരികൾ മയ്യത്തിന്റെ പെണ്മക്കളോട് കൂടി عصبة ആക്കപ്പെടും (عصبة مع الغير).
- അടിമയെ മോചിപ്പിച്ച (رقبة നെ عتق ചൊല്ലിയ) പെണ്ണല്ലാതെ, ഒറ്റപ്പെണ്ണും തനിച്ച് عصبة ആകില്ല.

بابُ الحَجْبِ

والجَدُّ مَحْجُوبٌ عَنِ المِيراثِ   بالأَبِ في أَحْوالِهِ الثَّلاثِ
وتَسْقُطُ الجَدّاتُ في كُلِّ جِهَهْ   بالأُمِّ فافْهَمْهُ وقِسْ ما أَشْبَهَهْ
وهكذا ابنُ الابنِ بالإبنِ، فلا   تَبْغِ عَنِ الحُكْمِ الصَّحِيحِ مَعْدِلا
وتَسْقُطُ الإخْوَةُ بالبَنِينا   وبالأَبِ الأَدْنَى كما رُوِينا
وبِبَنِي البَنِينَ كيف كانوا   سِيَّانِ فيه الجَمْعُ والوِحْدانُ
ويَفْضُلُ ابنُ الأُمِّ بالإسقاطِ   بالجَدِّ، فافْهَمْهُ على احتياطِ
وبالبناتِ وبَناتِ الإبنِ   جَمْعاً ووِحْداناً، فقُلْ لي: زِدْنِي
ثُمَّ بَناتُ الابنِ يَسْقُطْنَ متى   حازَ البناتُ الثُّلُثَيْنِ يا فَتى
إلّا إذا عَصَّبَهُنَّ الذَّكَرُ   مِن وَلَدِ الإبنِ على ما ذَكَرُوا
ومِثْلُهُنَّ الأَخَواتُ اللاتِي   يُدْلِينَ بالقُرْبِ مِنَ الجِهاتِ
إذا أَخَذْنَ فَرْضَهُنَّ وافِيا   أَسْقَطْنَ أولادَ الأَبِ البَواكِيا
وإنْ يَكُنْ أَخٌ لَهُنَّ حاضِرا   عَصَّبَهُنَّ باطِناً وظاهِرا
وليس إبنُ الأَخِ بالمُعَصِّبِ   مَن مِثْلَهُ أو فوقَهُ في النَّسَبِ

- മറയാവൽ എന്നാണ് حجب ന്റെ അർത്ഥം.
- ഇന്ന അവകാശി ഉണ്ടാകുമ്പോൾ ഇന്ന അവകാശിക്ക് അനന്തരം (إرث) കിട്ടില്ല എന്ന അർത്ഥത്തിലാണ് ഇവിടെ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെടുന്നത്. ഇത് രണ്ട് വിധമുണ്ട്:

1. ഒരാളുണ്ടെങ്കിൽ മറ്റേ ആൾക്ക് തീരെ കിട്ടില്ല - حجب حرمان
   ഉദാഹരണം: മകൻ ഉണ്ടെങ്കിൽ സഹോദരന് തീരെ കിട്ടില്ല.
2. കിട്ടുന്ന ഓഹരി കുറയും - حجب نقصان
   ഉദാഹരണം: ഒരാൾക്ക് ഒരു മകൻ മാത്രമാണെങ്കിൽ കിട്ടുന്നതിന്റെ (മകന്) പാതി മാത്രമേ രണ്ട് മക്കളുള്ളപ്പോൾ കിട്ടുകയുള്ളൂ.

- ഇവിടെ നമ്മൾ ചർച്ചക്കെടുക്കുന്നത് حجب حرمان ആണ്.

1) ഉപ്പ ഉണ്ടെങ്കിൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് അവകാശം കിട്ടില്ല (മൂന്ന് അവസരത്തിലും).
   - 1 ഉപ്പാപ്പാക്ക് فرض മാത്രം കിട്ടുന്ന അവസ്ഥ – മകനുണ്ടെങ്കിൽ 1/6.
   - 2 ഉപ്പാപ്പ عصبة ആകുന്ന അവസ്ഥ – ആൺ കുട്ടികൾ ഇല്ലെങ്കിൽ.
   - 3 രണ്ടവസ്ഥയും – പെൺ മക്കൾ മാത്രം ഉള്ളപ്പോൾ.
2) വാപ്പ ഉണ്ടെങ്കിൽ جدة (വാപ്പയുടെ ഉമ്മാക്ക് മാത്രം) കിട്ടില്ല.
3) ഉമ്മ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ جدات (ഉമ്മയുടെ ഉമ്മാക്കും വാപ്പയുടെ ഉമ്മാക്കും) കിട്ടില്ല.
4) മകൻ ഉണ്ടെങ്കിൽ മകന്റെ മകന് കിട്ടില്ല. (ഉപ്പ ജീവിച്ചിരിക്കെ മകൻ / മകൾ മരിച്ചാൽ, അവരുടെ മക്കൾക്ക് വേണ്ടി മയ്യത്തിന്റെ ഉപ്പാക്ക് വസ്വിയ്യത്ത് ചെയ്യാവുന്നതാണ്).
5) വാപ്പ ഉണ്ടെങ്കിലും, മകന്റെ മകൻ / ആൺ മക്കൾ ഉണ്ടെങ്കിലും സഹോദരീ സഹോദരന്മാർക്ക് കിട്ടില്ല.
6) ഉപ്പാപ്പയോ മക്കളോ, മക്കളുടെ മക്കളോ, പെണ്മക്കളോ, മകന്റെ പെണ്മക്കളോ ഉള്ളപ്പോൾ ഉമ്മ ഒത്ത സഹോദരങ്ങൾക്കും കിട്ടില്ല
7) ഒരാൾക്ക് എല്ലാ അവകാശികളും ഉണ്ടായാലും മകൻ, ഉപ്പ, ഉമ്മ, മകൾ, ഭാര്യ/ഭർത്താവ് (ابن، أب، أم، بنت، زوج/زوجة) ഇവർക്ക് എന്തായാലും അനന്തരം കിട്ടും (حجب ആകില്ല).
8) മകന്റെ പെണ്മക്കൾക്ക് പെണ്മക്കളോടു (ഒന്നിൽ കൂടുതൽ) കൂടി അനന്തരം കിട്ടില്ല, എന്നാൽ കൂടെ മകന്റെ മകനോ (أخ مبارك) അല്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ താഴോട്ടോ ഉള്ള ഒരു മകനുണ്ടെങ്കിൽ (മകന്റെ മകന്റെ മകന്റെ..... മകൻ) കിട്ടും. - അതായത് മകന്റെ മകനോടു കൂടെ മകന്റെ മകൾ عصبة ക്കാരിയായി മാറും. - ഇവിടെ ആണിനു പെണ്ണിന്റെ ഇരട്ടി എന്ന രീതിയിൽ വീതിക്കണം.
9) മുകളിൽ പറഞ്ഞത് പോലെ രണ്ടോ അതിൽ കൂടുതലോ സഹോദരികൾ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരിക്ക് കിട്ടില്ല, എന്നാൽ അവിടെ ഒരു ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ ഉണ്ടെങ്കിൽ കിട്ടും.
   - സഹോദരി സഹോദരനോടു കൂടി عصبة ആകും.
   - സഹോദരിക്ക് സഹോദരന്റെ പകുതി എന്ന രീതിയിൽ ഓഹരി കിട്ടും.
   - ഇവിടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരനു പകരം ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരന്റെ മകൻ ആയാൽ പറ്റില്ല.

25 അവകാശികളുടെയും അവരുടെ അവകാശം തടയുന്നവരുടേയും പട്ടിക താഴെ കൊടുക്കുന്നു:

ക്രമ നമ്പർ	അവകാശികൾ	ഹജബ് ആക്കുന്നവർ (തടസ്സം നിൽക്കുന്നവർ)	അനുബന്ധം
1	മകൻ	ആരുമില്ല	മറ്റു മക്കളോടു കൂടി ഓഹരി കുറയും
2	മകന്റെ മകൻ	മകൻ	
3	വാപ്പ	ആരുമില്ല	
4	ഉപ്പാപ്പ (ഉപ്പാന്റെ ഉപ്പ)	വാപ്പ	
5	ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ	
6	ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ	
7	ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, മകൾ, മകന്റെ മകൾ	
8	ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ	
9	ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ	
10	വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ	

ക്രമ നമ്പർ	അവകാശികൾ	ഹജബ് ആക്കുന്നവർ (തടസ്സം നിൽക്കുന്നവർ)	അനുബന്ധം
11	വാപ്പയുടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരൻ	
12	വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദര പുത്രൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, വാപ്പയുടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ	
13	വാപ്പയുടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, വാപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ, വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരൻ, വാപ്പയുടെ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ, വാപ്പയുടെ ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദര പുത്രൻ	
14	ഭർത്താവ്	ആരുമില്ല	മക്കളോടു കൂടി ഓഹരി 1/2 ൽ നിന്നും 1/4 ആയി കുറയും
15	മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ട അടിമയുടെ ഉടമ (ആണ്)	മറ്റുള്ള എല്ലാവരും	

ക്രമ നമ്പർ	അവകാശികൾ	ഹജബ് ആക്കുന്നവർ (തടസ്സം നിൽക്കുന്നവർ)	അനുബന്ധം
16	മകൾ	ആരുമില്ല	മറ്റു മക്കളോടു കൂടി ഓഹരി കുറയും
17	മകന്റെ മകൾ	മകൻ, മകൾ (ഒന്നിൽ കൂടുതൽ)	ഒന്നിൽ കൂടുതൽ പെൺമക്കളോടു കൂടി മകന്റെ മകനോ (أخ مبارك) അല്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ താഴോട്ടോ ഉള്ള ഒരു മകനുണ്ടെങ്കിൽ (മകന്റെ മകന്റെ മകന്റെ... മകൻ) കൂടെയുണ്ടെങ്കിൽ ഓഹരി കിട്ടും
18	ഉമ്മ	ആരുമില്ല	മക്കളോ ഒന്നിൽ കൂടുതൽ സഹോദരങ്ങളോ ഉണ്ടെങ്കിൽ ഓഹരി 1/3 ൽ നിന്നും 1/6 ആയി കുറയും. ഉമ്മ, ഉപ്പ, ഉമ്മ ഭർത്താവ് / ഭാര്യ എന്നിവരാണ് ഉള്ളതെങ്കിൽ ثلث الباقي കിട്ടും
19	ഭാര്യ	ആരുമില്ല	മറ്റു മക്കളോടു കൂടി ഓഹരി 1/4 ൽ നിന്നും 1/8 ആയി കുറയും
20	ഉമ്മാമ (ഉമ്മയുടെ ഉമ്മ)	ഉമ്മ	
21	ഉമ്മാമ (ഉപ്പയുടെ ഉമ്മ)	ഉമ്മ, ഉപ്പ	
22	മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ട അടിമയുടെ ഉടമ (പെണ്ണ്)	മറ്റുള്ള എല്ലാവരും	
23	ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരി	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, ഉപ്പ	
24	ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരി	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, ഉപ്പ, ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരികൾ (ഒന്നിൽ കൂടുതൽ)	ഒന്നിൽ കൂടുതൽ ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരികളോടു കൂടി ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ കൂടെയുണ്ടെങ്കിൽ ഓഹരി കിട്ടും
25	ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരി	മകൻ, മകന്റെ മകൻ, ഉപ്പ, ഉപ്പാപ്പ, മകൾ, മകന്റെ മകൾ	

بابُ المُشْتَرَكَةِ

وإنْ تَــجِدْ زَوْجــاً وأُمّاً وَرِثــا   وإخْــوَةً لِــلأُمِّ حــازُوا الــثُّلُثا
وإخْـــوَةً أَيْـــضاً لأُمٍّ وأَبِ   واسْــتَغْرَقُوا الــمالَ بِفَرْضِ النُّصُبِ
فاجْـــعَــلْهُمُ كُـــلَّهُمُ لأُمِّ   واجْــعَلْ أَبــاهُمْ حَــجَراً فِي اليَمِّ
واقْسِــمْ على الإِخْوَةِ ثُــلْثَ التَّرِكَهْ   فَــهذِهِ الــمَسْأَلَةُ الــمُشْتَرَكَهْ

ഒരാൾക്ക് അവകാശികളായി ഉമ്മ, ഭാര്യ, ഒന്നിൽ കൂടുതൽ ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരങ്ങൾ (زوج، أم، إخوة لأم، أخ لأبوين) എന്നിവരാണുള്ളതെങ്കിൽ, നിർണിത ഓഹരിക്കാർ (أهل الفروض ൽ പെടുവർ) മുഴുവൻ സ്വത്തും വീതിച്ചെടുക്കുന്നു.

ഭർത്താവിന് - 1/2

ഉമ്മാക്ക് – 1/6

ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരങ്ങൾക്ക് - 1/3

അപ്പോൾ ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരങ്ങൾക്ക് ഓഹരി കിട്ടുകയും, ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരനു ഓഹരി കിട്ടാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ ഈ مسئلة യിൽ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരനെ (أخ شقيق) ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരനായി (أخ لأم) കണക്കാക്കുന്നു (വാപ്പയെ കടലിലെറിയുക എന്നതിന്റെ ഉദ്ദേശം ഇതാണ്). അപ്പോൾ ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരങ്ങളും (أخ لأم) ഉമ്മയും ഉപ്പയുമൊത്ത സഹോദരങ്ങളും (أخ شقيق) കൂടി ഓഹരി വീതിച്ചെടുക്കുന്നു.

- ഇവിടെ ആണിനും പെണ്ണിനും തുല്യ ഓഹരിയാണ്.
- ഇത് مسئلة المشتركة، مسئلة الحجرية، مسئلة اليمية എന്നൊക്കെ അറിയപ്പെടുന്നു.

بابُ الجَدِّ والإِخْوَةِ

ونَبْتَدِي الآنَ بما أَرَدْنا — في الجَدِّ والإِخْوَةِ إِذْ وَعَدْنا
فأَلْقِ نَحْوَ ما أَقُولُ السَّمْعا — واجْمَعْ حَواشِي الكَلِماتِ جَمْعا
واعْلَمْ بِأَنَّ الجَدَّ ذُو أَحْوالِ — أُنْبِيكَ عَنْهُنَّ على التَّوالِي
يُقاسِمُ الإِخْوَةَ فِيهِنَّ إذا — لم يَعُدِ القَسْمُ عليهِ بالأَذَى
فتارَةً يَأْخُذُ ثُلْثاً كامِلا — إِنْ كانَ بِالقِسْمَةِ عَنْهُ نازِلا
إن لم يَكُنْ هناكَ ذُو سِهامِ — فاقْنَعْ بِإِيضاحِي عنِ اسْتِفْهامِ
وتارةً يَأْخُذُ ثُلْثَ الباقِي — بعدَ ذَوِي الفُرُوضِ والأَرْزاقِ
هذا إذا ما كانتِ المُقاسَمَهْ — تَنْقُصُهُ عن ذاكَ بالمُزاحَمَهْ
وتارةً يَأْخُذُ سُدْسَ المالِ — وليسَ عَنْهُ نازِلاً بِحالِ
وهْوَ مَعَ الإناثِ عِنْدَ القَسْمِ — مِثْلُ أَخٍ في سَهْمِهِ والحُكْمِ
إلاّ مَعَ الأُمِّ فلا يَحْجُبُها — بَلْ ثُلُثُ المالِ لها يَصْحَبُها
واحْسِبْ بَنِي الأبِ لَدَى الأَعْدادِ — وارْفُضْ بَنِي الأُمِّ مَعَ الأَجْدادِ
واحْكُمْ على الإِخْوَةِ بَعْدَ العَدِّ — حُكْمَكَ فيهِمْ عِنْدَ فَقْدِ الجَدِّ
واسْقِطْ بَنِي الإِخْوَةِ بالأَجْدادِ — حُكْماً بِعَدْلٍ ظاهِرِ الإِرْشادِ

- ഇത് إجتهاد ആയിട്ടുള്ള ഒരു مسئلة ആണ്.

- ഉപ്പാപ്പയും (ഉപ്പയുടെ ഉപ്പ) സഹോദരീ സഹോദരന്മാരും (ഉപ്പയും ഉമ്മയും ഒത്തത് / ഉപ്പ ഒത്തത്) ഒന്നിച്ച് വരുമ്പോഴുള്ള വിവിധ സന്ദർഭങ്ങളും അതിന്റെ നിയമങ്ങളും താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

1) <u>ഉപ്പാപ്പയും സഹോദരി സഹോദരന്മാരും ഒന്നിച്ച് വരുകയും കൂടെ നിർണ്ണിത ഓഹരിയുള്ള അവകാശികൾ ഇല്ലാതിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ:-</u>

- ഉപ്പാപ്പയെ സഹോദരനായി കണ്ട് مقاسمة നടത്തുക. പക്ഷെ, മിനിമം 1/3 കിട്ടണം (അഥവാ مقاسمة നടത്തിയിട്ട് കിട്ടുന്നത് 1/3 യിലും കുറവാണെങ്കിൽ 1/3 കൊടുക്കുക).

ഉദാ:- മയ്യത്തിന് ഉപ്പാപ്പ, രണ്ട് സഹോദരൻ, ഒരു സഹോദരി എന്നിവരാണ് ഉള്ളത്. ഇവിടെ مقاسمة നടത്തിയാൽ,

(ഉപ്പാപ്പയെ സഹോദരന്റെ സ്ഥാനത്ത് കണക്കാക്കി ഓഹരി വെക്കുക എന്നതാണ് مقاسمة കൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്).

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 2/7

ഒരു സഹോദരന് – 2/7

സഹോദരിക്ക് – 1/7

ഇങ്ങനെ ഓഹരി കിട്ടും. ഇവിടെ ഉപ്പാപ്പാക്കുള്ള ഓഹരി 1/3 നേക്കാളും കുറവാണ്. അതിനാൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/3 കൊടുക്കും.

മറ്റൊരു ഉദാ:- മയ്യത്തിന് ഉപ്പാപ്പ, ഒരു സഹോദരൻ, ഒരു സഹോദരി എന്നിവരാണ് ഉള്ളത്. ഇവിടെ مقاسمة നടത്തിയാൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 2/5

സഹോദരന് – 2/5

സഹോദരിക്ക് – 1/5

ഇങ്ങനെ ഓഹരി കിട്ടും. ഇവിടെ ഉപ്പാപ്പാക്കുള്ള ഓഹരി 1/3 നേക്കാളും കൂടുതലാണ്. അതിനാൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് ഇത് (2/5) കൊടുക്കും.

2) <u>ഉപ്പാപ്പയും സഹോദരീ സഹോദരന്മാരും ഒന്നിച്ച് വരുകയും കൂടെ നിർണ്ണിത ഓഹരിയുള്ള അവകാശികൾ ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്താൽ:-</u>

- നിർണ്ണിത ഓഹരിയുള്ളവർക്ക് കൊടുത്ത ശേഷം مقاسمة നടത്തുകയും ثلث الباقي എത്രയുണ്ടെന്നും നോക്കുക. അത്പോലെ ആകെയുള്ളതിന്റെ 1/6 ഉം നോക്കുക. ഇതിൽ ഏതാണോ വലുത് അത് ഉപ്പാപ്പാക്ക് കൊടുക്കുക.

ഉദാ:- മയ്യത്തിന് രണ്ട് പെൺമക്കൾ, ഉപ്പാപ്പ, രണ്ട് സഹോദരൻമാർ, ഒരു സഹോദരി എന്നിവരാണ് ഉള്ളത്.

ഇവിടെ നിർണിത ഓഹരിക്കാരായ പെൺമക്കൾക്ക് അവരുടെ ഓഹരി (2/3) കൊടുക്കുക. ബാക്കി മുതൽ (1/3) {1-2/3=1/3} مقاسمة നടത്തിയാൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 2/7*1/3=2/21

സഹോദരന് – 2/7*1/3=2/21

സഹോദരിക്ക് – 1/7*1/3=1/21

ഇങ്ങനെ ലഭിക്കും. അതായത് ഉപ്പാപ്പാക്ക് 2/21. ഇനി ثلث الباقي എടുത്താൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 1/3*1/3=1/9

എന്നാൽ ഇവ രണ്ടും 1/6 നേക്കാൾ കുറവാണ്. അതിനാൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/6 കൊടുക്കും.

മറ്റൊരു ഉദാ:- മയ്യത്തിന് ഭാര്യ, ഉമ്മ, ഉപ്പാപ്പ, രണ്ട് സഹോദരൻമാർ, ഒരു സഹോദരി എന്നിവരാണ് ഉള്ളത്. ഇവിടെ നിർണിത ഓഹരിക്കാരായ ഭാര്യ (1/4), ഉമ്മ (1/6) ഇവർക്ക് അവരുടെ ഓഹരി കൊടുക്കുക. ബാക്കി 7/12 {1-(1/4+1/6)=7/12} مقاسمة നടത്തിയാൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 2/7*7/12=1/6

ഒരു സഹോദരന് – 2/7*7/12=1/6

സഹോദരിക്ക് – 1/7*7/12=1/12

ഇങ്ങനെ ലഭിക്കും. അതായത് ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/6. ഇനി ثلث الباقي എടുത്താൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 1/3*7/12=7/36

അപ്പോൾ ഇവിടെ കൂടുതൽ വരുന്നത് ثلث الباقي എടുക്കുമ്പോഴാണ്, അതിനാൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് 7/36 കൊടുക്കും.

മറ്റൊരു ഉദാ:- മയ്യത്തിന് മകൾ, ഉപ്പാപ്പ, സഹോദരൻ, സഹോദരി എന്നിവരാണ് ഉള്ളത്. ഇവിടെ നിർണിത ഓഹരിക്കാരിയായ മകൾക്ക് അവരുടെ ഓഹരി (1/2) കൊടുക്കുക. ബാക്കി 1/2 {1-(1/2)= 1/2} مقاسمة നടത്തിയാൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 2/5*1/2=1/5

ഒരു സഹോദരന് – 2/5*1/2=1/5

സഹോദരിക്ക് – 1/5*1/2=1/10

ഇങ്ങനെ ലഭിക്കും. അതായത് ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/5. ഇനി ثلث الباقي എടുത്താൽ,

ഉപ്പാപ്പാക്ക് – 1/3*1/2=1/6

അപ്പോൾ ഇവിടെ കൂടുതൽ വരുന്നത് مقاسمة എടുക്കുമ്പോഴാണ്, അതിനാൽ ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/5 കൊടുക്കും.

- ഉപ്പാപ്പയെ أخ ന്റെ സ്ഥാനത്ത് കൊണ്ടുവരുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഉമ്മ حجب نقصان ആകാൻ പറ്റില്ല (അതായത് മക്കളില്ലാതെ ഒരു സഹോദരനാണെങ്കിൽ ഉമ്മാക്ക് 1/3 കിട്ടും, ഒന്നിൽ കൂടുതൽ ഉണ്ടാകുമ്പോൾ 1/6 മാത്രമേ കിട്ടുകയുള്ളൂ - ഉപ്പാപ്പയെ ഉമ്മയെ حجب ആക്കുന്ന രണ്ടാമത്തെ സഹോദരനായി കാണാൻ പാടില്ല.

3. <u>ഉപ്പാപ്പയുടെ കൂടെ പൂർണ്ണ സഹോദരങ്ങളും ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരങ്ങളും (إخوة لأب وإخوة لأبوين) ഒന്നിച്ച് വരുമ്പോൾ:-</u>

- മൂന്ന് കൂട്ടരെയും (جد، إخوة لأبوين، إخوة لأب) സഹോദരങ്ങളായി കണ്ട് مقاسمة നടത്തുകയും, ثلث الباقي എത്രയുണ്ടെന്നും നോക്കുക, അത് പോലെ ആകെയുള്ളതിന്റെ 1/6 ഉം നോക്കുക. ഇതിൽ ഏതാണോ വലുത് അത് ഉപ്പാപ്പാക്ക് കൊടുക്കുക, എന്നിട്ട് ബാക്കി പൂർണ്ണ സഹോദരന് (إخوة لأبوين) കൊടുക്കുക (പൂർണ്ണ സഹോദരൻ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരന് തടസ്സം നിൽക്കും). എന്നാൽ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരനെ (إخوة لأب) مقاسمة നടത്തുമ്പോൾ പരിഗണിക്കുകയും വേണം.
- അതുപോലെ ഇവരുടെ കൂടെ ഒരു ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരൻ (إخوة لأم) കൂടെയുണ്ടെങ്കിൽ തീരെ (مقاسمة നടത്തുമ്പോഴും) പരിഗണിക്കരുത്, കാരണം ഉപ്പാപ്പ ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരങ്ങളെ തടയും. എന്നാൽ ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ ഉപ്പാപ്പയോടു കൂടി حجب ആകില്ല.

بابُ الأَكْدَرِيَّةِ

وَالأُخْتُ لا فَرْضَ مَعَ الجَدِّ لَها فِي ما عدا مَسْأَلَةٍ كَمَّلَها
زَوْجٌ وأُمٌّ، وهُما تَمامُها فاعْلَمْ، فَخَيْرُ أُمَّةٍ عَلاَّمُها
تُعْرَفُ يا صاحِ بالأَكْدَرِيَّة وهْيَ بِأَنْ تَعْرِفَها حَرِيَّةْ
فَيُفْرَضُ النِّصْفُ لَهاوالسُّدْسُ لَهْ حَتَّى تَعُولَ بالفُرُوضِ المجمَلَهْ
ثُمَّ يَعُودانِ إلى المُقاسَمَهْ كما مَضَى، فاحْفَظْهُ واشْكُرْ ناظِمَهْ

- ഉപ്പാപ്പ ഉള്ളത് കൊണ്ട് സഹോദരിക്ക് فرض കണക്കാക്കില്ല, കാരണം ഉപ്പാപ്പയെ സഹോദരനായി കണക്കാക്കുന്നത് കൊണ്ട്. എന്നാൽ താഴെ വരുന്ന مسئلة الأكدرية യിൽ മാത്രം സഹോദരിക്ക് فرض കണക്കാക്കും.
- മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് زوج، أم، أخت، جد എന്നിവരാണുള്ളതെങ്കിൽ, ഭർത്താവിനും (1/2) ഉമ്മാക്കും (1/3) ആകെ 5/6 കൊടുക്കുന്നു. അപ്പോൾ ബാക്കി വരുന്ന 1/6 മാത്രമേ ഉപ്പാപ്പക്കും സഹോദരിക്കും കൂടെ കിട്ടുകയുള്ളൂ.
- എന്നാൽ ഇവിടെ أخت ന فرض കണക്കാക്കിയാൽ ഭർത്താവിനു 1/2, ഉമ്മാക്ക് 1/3, സഹോദരിക്ക് 1/2, ഉപ്പാപ്പാക്ക് 1/6 എന്നിങ്ങനെ കിട്ടുന്നു. ഇവിടെ ആകെ സ്വത്ത് തികയാതെ വരുന്നതിനാൽ عول (ഛേദ വർധനവ്) നടത്തണം - عول നെ പ്പറ്റി അടുത്ത باب ൽ വരുന്നതാണ്, إن شاء الله
- അതിനു ശേഷം ഉമ്മാക്കും (2/9) ഭർത്താവിനും (3/9) അവരുടെ ഓഹരി കൊടുത്ത് ബാക്കിയുള്ളത് കൊണ്ട് مقاسمة നടത്തുക.
- അവസാനം ഓരോരുത്തർക്കും വരുന്ന ഓഹരി താഴെ കൊടുക്കുന്നു:
  - ഭർത്താവ് - 9/27
  - ഉമ്മ - 6/27
  - സഹോദരി - 4/27
  - ഉപ്പാപ്പ - 8/27.
- ഇതാണ് مسئلة الأكدرية എന്നറിയപ്പെടുന്നത്.

بابُ الحِسابِ

وإِنْ تُرِدْ مَعْرِفَةَ الحِسابِ ... لِتَهْتَدِي بِهِ إلى الصَّواب
وتَعْرِفَ القِسْمَةَ والتَّفْصِيلا ... وتَعْلَمَ التَّصْحِيحَ والتَّأْصِيلا
فاسْتَخْرِجِ الأُصُولَ في المسائلِ ... ولا تَكُنْ عَنَ حِفْظِها بذاهِلِ
فإِنَّهُنَّ سَبْعَةٌ أُصُولُ ... ثَلاثَةٌ مِنْهُنَّ قَدْ تَعُولُ
وبَعْدَها أَرْبَعَةٌ تمَامُ ... لا عَوْلَ يَعْرُوها ولا انْثِلامُ
فالسُّدْسُ مِنْ سِتَّةِ أَسْهُمٍ يُرَى ... والثُّلْثُ والرُّبْعُ مِنِ اثْنِيَ عَشَرا
والثُّمْنُ إِنْ ضُمَّ إِلَيهِ السُّدْسُ ... فأَصْلُهُ الصّادِقُ فِيهِ الحَدْسُ
أَرْبَعَةٌ يَتْبَعُها عِشْرُونا ... يَعْرِفُها الحُسَّابُ أَجمَعُون
فَهذِهِ الثَّلاثَةُ الأُصُولُ ... إِنْ كَثُرَتْ فُرُوعُها تَعُولُ
فتَبْلُغُ السِّتَّةُ عِقْدَ العَشَرَهْ ... في صُورَةٍ مَعْرُوفَةٍ مُشْتَهَرَهْ
وتَلْحَقُ الَّتي تَلِيها بالأَثَرْ ... في العَوْلِ إِفراداً إلى سَبْعَ عَشَرْ
والعَدَدُ الثّالِثُ قد يَعُولُ ... بثُمْنِهِ، فاعْمَلْ بما أَقُولُ
والنِّصْفُ والباقِيْ أوِ النِّصْفانِ ... أَصْلُهُما في حُكْمِهِمْ إِثنانِ
والثُّلْثُ مِنْ ثَلاثَةٍ يَكُونُ ... والرُّبعُ مِنْ أَرْبَعَةٍ مَسْنُونُ
والثُّمْنُ إِنْ كانَ فمِنْ ثمَانِيَهْ ... فهَذِهِ هِيَ الأُصُولُ الثَّانِيَهْ
لا يَدْخُلُ العَوْلُ عليها، فاعْلَمِ ... ثُمَّ اسْلُكِ التَّصْحِيحَ فيها واقْسِمِ
وإِنْ تَكُنْ مِنْ أَصْلِها تَصِحُّ ... فَترْكُ تَطْوِيلِ الحِسابِ رِبْحُ
فأَعْطِ كُلاًّ سَهْمَهُ مِنْ أَصْلِها ... مُكَمَّلاً أو عائِلاً مِنْ عَوْلِها

- ആദ്യം أصل مسئلة ഉണ്ടാക്കുക, നിർണിത ഓഹാരിക്കാരന്റെ (أهل الفروض) ഓഹരികൾ നോക്കിയാണ് അത് തീരുമാനിക്കുന്നത്.
- ഇത് ആകെ 7 എണ്ണമാണ്. അതിൽ മൂന്നെണ്ണം عول ആകും. ബാക്കിയുള്ളതിൽ عول വരില്ല.
- ആറിലൊന്ന് ഓഹരി കൊടുക്കണമെങ്കിൽ ആകെ 6 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- മൂന്നിലൊന്നും നാലിലൊന്നും ആണെങ്കിൽ 12 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- ആറിലൊന്നും എട്ടിലൊന്നും ആണെങ്കിൽ 24 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- ഈ മൂന്നിലും (6, 12, 24) أهل الفروض ന്റെ എണ്ണം കൂടിയാൽ عول ആകാൻ സാധ്യത ഉണ്ട്. വിശദമായി താഴെ വരുന്നു, إن شاء الله.

I. 6 എന്ന أصل مسئلة 10 വരെ عول ആകാം.

- 7 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭർത്താവും രണ്ടോ കൂടുതലോ സഹോദരികളുമാണെങ്കിൽ ഭർത്താവിനു പകുതിയും (1/2) സഹോദരികൾക്ക് മൂന്നിൽ രണ്ടും (2/3) കൊടുക്കണമല്ലോ... അപ്പോൾ ആകെ 7/6 വരുന്നു (കൊടുക്കാൻ മുതൽ തികയാത്ത അവസ്ഥ). ഇവിടെയാണ് عول ചെയ്യാൻ പോകുന്നത്. അതായത് 7/6 എന്നതിൽ ഛേദമായ 6 നെ 7 ആക്കി മാറ്റി, ആകെ മുതലിനെ 7 ആയി ഭാഗിക്കണം. എന്നിട്ട് 3/7 ഭർത്താവിനും ഭാക്കിയുള്ള 4/7 സഹോദരികൾക്കും കൊടുക്കുന്നു.
- 8 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭർത്താവ് (1/2), രണ്ട് സഹോദരികൾ (3/2), ഉമ്മ (1/6). ഇതിൽ ആകെ 8/6 വരും, അപ്പോൾ 8 ലേക്ക് عول ആകുന്നു.
- 9 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭർത്താവ് (1/2), രണ്ട് സഹോദരികൾ (2/3), ഉമ്മ (1/6), ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരി (1/6). ആകെ 9/6 വരും, അപ്പോൾ 9 ലേക്ക് عول.
- 10 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭർത്താവ് (1/2), രണ്ട് സഹോദരികൾ (2/3), ഉമ്മ (1/6), രണ്ട് ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരികൾ (1/3). ആകെ 10/6 വരും, അപ്പോൾ 10 ലേക്ക് عول.

II. 12 എന്ന أصل مسئلة ഒറ്റയായി കൂടി 17 വരെ عول ആകാം.

- 13 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭാര്യ (1/4), രണ്ട് സഹോദരികൾ (2/3), ഉമ്മ (1/6). ആകെ 13/12, 13 ലേക്ക് عول.
- 15 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭാര്യ (1/4), രണ്ട് സഹോദരികൾ (2/3), ഉമ്മ (1/6), ഉമ്മയൊത്ത സഹോദരി (1/6). ആകെ 15/12, 15 ലേക്ക് عول.
- 17 ലേക്ക് عول ആകുന്നത്:- ഭാര്യ (1/4), രണ്ട് സഹോദരികൾ (2/3), ഉമ്മ (1/6), രണ്ട് ഉമ്മയൊത്ത സഹൊദരി (1/3). ആകെ 17/12, 17 ലേക്ക് عول.

III. 24 എന്ന أصل مسئلة മൂന്ന് കൂടി 27 ലേക്ക് عول ആകും:

- രണ്ട് പെണ്മക്കൾ (2/3), ഭാര്യ (1/8), ഉമ്മ (1/6), ഉപ്പ (1/6). ആകെ 27/24, 27 ലേക്ക് عول.

➢ ഇനി عول വരാത്തവയെപ്പറ്റി നോക്കാം:

- 1/2 ഓഹരി കൊടുക്കണമെങ്കിൽ ആകെ 2 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- 1/3 ഓഹരി കൊടുക്കണമെങ്കിൽ ആകെ 3 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- 1/4 ഓഹരി കൊടുക്കണമെങ്കിൽ ആകെ 4 ആയി ഭാഗിക്കണം.
- 1/8 ഓഹരി കൊടുക്കണമെങ്കിൽ ആകെ 8 ആയി ഭാഗിക്കണം.

➢ ഇവയിൽ (2, 3, 4, 8) عول കടക്കില്ല.

➢ ഇത്രയും കഴിഞ്ഞാൽ تصحيم ലേക്കും قسم ലേക്കും കടക്കുക.

➢ ഇനി أصل مسئلة കൊണ്ട് തന്നെ എല്ലാവർക്കും പൂർണ്ണമായോ عول ആയോ ഓഹരി കൊടുക്കാൻ പറ്റുമെങ്കിൽ അങ്ങിനെ കൊടുക്കുക.

بابُ السِّهامِ

وإنْ تَـرَ السِّـهامِ لَيْسَـتْ تَنْقَسِمْ   عـلى ذَوِي الـمِيراثِ فاتْبَعْ ما رُسِمْ
واطْـلُبْ طَـرِيقَ الاخْتِصارِفي الـعَمَلْ   بـالوَفْقِ والضَّرْبِ يُـجانِبْك الـزَّلَلْ
وارْدُدْ إلـى الوَفْـقِ الَّـذي يُـوافِقُ   واضْـرِبْهُ في الأَصْلِ فـأَنْتَ الـحاذِقُ
إنْ كـان جِـنْساً واحداً أو أَكْثَرا   فاتْبَعْ سَـبِيلَ الـحَقِّ واطْرَحِ الـمِرا
وإنْ تَـرَ الـكَسْرَ عـلى أَجْـناسِ   فإنَّـها في الـحُكْمِ عِـنْدَ النَّاسِ
يُـحْصَرُ في أَرْبَعَـةٍ أَقْسـامِ   يَـعْرِفُها الـماهِرُ في الأَحْكامِ
مُـماثِلٌ مِـنْ بَـعْدِهِ مُـناسِبُ   وبَـعْدَهُ مُـوافِقٌ مُـصاحِبُ
والرَّابِـعُ المـُبايِنُ المـُخالِفُ   يُـنْبِيك عَـنْ تَفْصِيلِهِنَّ الـعارِفُ
فـخُذْ مِـنَ الـمُماثِلَيْنِ واحـدا   وخُـذْ مِـنَ الـمُناسِبَيْنِ الـزّائِدا
واضْـرِبْ جَمِيعَ الـوَفْقِ في الـمُوافِقِ   واسْـلُكْ بِـذاك أَنْهَجَ الـطَّرائِقِ
وخُـذْ جَـمِيعَ الـعَدَدِ الـمُبايِنِ   واضْـرِبْهُ في الـثَّانِيْ ولا تُـداهِنِ
فـذاك جُـزْءُ السَّـهْمِ فـاحْفَظَنْهُ   واحْـذَرْ هُـدِيتَ أَنْ تَـزِيغَ عَنْهُ
واضْـرِبْهُ في الأَصْـلِ الَّـذي تَأَصَّلا   وأَحْـصِ ما انْـضَمَّ وما تَـحَصَّلا
واقْـسِمْهُ فـالقَسْمُ إذاً صَـحِيحُ   يَـعْرِفُهُ الأَعْـجَمُ والـفَصِيحُ
فـهَذِهِ مِـنَ الـحِسابِ جُـمَلُ   يـأْتِي عـلى مِثالِـهِنَّ الـعَمَلُ
مِـنْ غَـيرِ تَـطْوِيلٍ ولا اعْتِسـافِ   فـاقْنَعْ بِـما بُيِّنَ فَـهْو كـافِي

- ഓഹരി എന്നാണ് سهام ന്റെ അർത്ഥം.
- ഓരോ വ്യക്തിക്കുമുള്ള ഓഹരി എങ്ങിനെ കണക്കാക്കും എന്നതാണ് ഇവിടെ പഠിക്കാൻ പോകുന്നത്, إن شاء الله.

- അതായത് നേരിട്ട് ഓഹരി വെക്കാൻ കഴിയുന്നില്ലെങ്കിൽ وفق നെ കൊണ്ടും ضرب (ഗുണിതം/പെരുക്കൽ) നെ കൊണ്ടും ചുരുക്കിപ്പിടിക്കലിനെ (اختصار) നെ തേടുക. ഇത് അറിയാൻ അൽപ്പം കണക്ക് അറിയേണ്ടതുണ്ട്. അത് താഴെ വിവരിക്കുന്നു:

സംഖ്യകൾ പരസ്പരം 4 രൂപത്തിൽ വരാം:

1. ഓരേ സംഖ്യകൾ - متماثل

   ഉദാഹരണം: 6,6 പോലെ.

2. ഗുണിതങ്ങൾ (വലിയ സംഖ്യ ചെറിയ സംഖ്യയുടെ ഗുണിതമായി വരൽ) - متداخل/مناسب

   ഉദാഹരണം: 4,12 പോലെ.

3. 1 അല്ലാത്ത ഏതെങ്കിലും ഒരു സംഖ്യ കൊണ്ട് ഈ രണ്ട് സംഖ്യകളെയും ശിഷ്ടം കൂടാതെ ഹരിക്കാൻ പറ്റുന്നത് - موافقة/مصاحب.

   ഉദാഹരണം: 6,8 പോലെ (ഈവിടെ രണ്ട് സംഖ്യകളെയും 2 കൊണ്ട് നിശേഷം ഹരിക്കാം).

4. പരസ്പരം എതിരായ (مخالف) ആയ സംഖ്യകൾ (മുകളിൽ പറഞ്ഞ മൂന്നെണ്ണത്തിലും പെടാത്തത്) - متباين (ഇതിൽ ഒരു സംഖ്യ അഭാജ്യം ആയിരിക്കും).

   ഉദാഹരണം: 4,5 പോലെ.

- എല്ലാ متداخل ഉം موافقة ആണ്, എന്നാൽ തിരിച്ചല്ല.
- ഇനി ഈ 4 അവസരത്തിലും اختصار നടത്തുന്നത് എങ്ങിനെയെന്ന് നോക്കാം... (ല. സാ. ഗു. - LCM, Least Common Multiple - കാണുന്ന രീതി)

1. ഓരേ സംഖ്യ (متماثل) യാണെങ്കിൽ ആ സംഖ്യ തന്നെ എടുക്കുക.
2. പരസ്പര ഗുണിതങ്ങൾ (متداخل) വലുതിനെ പിടിക്കുക.
3. ഇനി متوافق ആണെങ്കിൽ ഉ. സാ. ഘ (രണ്ട് സംഖ്യകളെയും ഹരിക്കാൻ പറ്റുന്ന ഏറ്റവും വലിയ സംഖ്യ) കൊണ്ട് ഒരു സംഖ്യയെ ഹരിച്ച് മറ്റേ സംഖ്യയോട് ഗുണിക്കുക.
4. ഇതൊന്നുമല്ലെങ്കിൽ (متباين) പരസ്പരം ഗുണിക്കുക.

- ഇങ്ങനെ اختصار കണ്ട് പിടിച്ച കഴിഞ്ഞാൽ അത് مسئلة أصل യുമായി ഗുണിക്കുക. ശേഷം ഭാഗിക്കുന്നതിലേക്ക് (قسم) കടക്കാം.
- 4 സ്ഥലത്ത് വരെ انقتار (ആൾക്കാരുടെ എണ്ണവും - عدد الرؤوس - ഓഹരിയും തമ്മിൽ ഒക്കാത്ത അവസ്ഥ) സംഭവിക്കാം.
- ല സാ ഗു. വിന് അറബിയിൽ قدر مشترك എന്ന് പറയുന്നു.

അലി ﵁ വിനോട് 1 മുതൽ 10 വരെയുള്ള സംഖ്യകളുടെ قدر مشترك എത്രയാണെന്ന് ചോദിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു: يوم الأسبوع (ആഴ്ച്ചയിലെ ദിവസങ്ങൾ) നെ يوم السنة (ഒരു വർഷത്തിലെ ദിവസങ്ങൾ) നെ കൊണ്ട് ضرب (ഗുണനം) ചെയ്യുക!!! അതായത് 7*360=2520. (ഹിജ്റ കലണ്ടറിൽ ഒരു വർഷം 360 ദിവസമാണ്).

بابُ المُناسَخَة

وإنْ يَمُتْ ءاخَرُ قبلَ القِسْمَهْ   فصَحِّحِ الحِسابَ واعْرِفْ سَهْمَهْ
واجْعَلْ لَهُ مَسْأَلَةً أُخْرَى كما   قد بُيِّنَ التَّفْصِيلُ فيما قُدِّما
وإنْ تَكُنْ لَيْسَتْ عَلَيْها تَنْقَسِمْ   فارْجِعْ إلى الوَفْقِ بِهذا قَدْ حُكِمْ
وانْظُرْ فإنْ وافَقَتِ السِّهاما   فخُذْ هُدِيتَ وَفْقَها تماما
واضْرِبْهُ أو جميعَها في السَّابِقَهْ   إن لم تَكُنْ بَيْنَهُما مُوافَقَهْ
وكُلُّ سَهْمٍ في جميعِ الثَّانِية   يُضْرَبُ أو في وَفْقِها عَلانِيَهْ
وأَسْهُمُ الأُخْرَى ففي السِّهامِ   تُضْرَبُ أو في وَفْقِها تَمامِ
فَهذِهِ طَرِيقَةُ المُناسَخَهْ   فارْقَ بِها رُتْبَةَ فَضْلٍ شامِخَهْ

- ഓഹരി വെക്കുന്നതിന്ന് മുമ്പായി അവകാശികളിൽ പെട്ട ആരെങ്കിലും മരണപ്പെട്ടാൽ അവർക്ക് വേറെ ഒരു مسئلة ഉണ്ടാക്കണം. ഇത് മൂന്ന് രൂപത്തിൽ വരാം...

1. ആദ്യം ഉണ്ടാക്കിയ مسئلة യുമായി യോജിച്ചു പോവുമെങ്കിൽ (അതായത് മരണപ്പെട്ട ആൾക്ക് മറ്റ് അവകാശികൾ ആരും ഇല്ലെങ്കിൽ - ഓഹരി കൃത്യമായി കൊടുക്കാൻ പറ്റുമെങ്കിൽ) പഴയതുമായി മുന്നോട്ടു പോവുക.
2. മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് മറ്റ് അവകാശികൾ ഉണ്ടാവുകയും അതിനു വേണ്ടി ഉണ്ടാക്കിയ പുതിയ مسئلة യിൽ موافقة ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്താൽ موافقة എടുത്തതിനു ശേഷം അതിനെ ആദ്യത്തെ مسئلة أصل യോട് ഗുണിക്കുക/പെരുക്കുക, എന്നിട്ട് قسم നടത്തുക.
3. മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് മറ്റ് അവകാശികൾ ഉണ്ടാവുകയും അതിനു വേണ്ടി ഉണ്ടാക്കിയ പുതിയ مسئلة യിൽ موافقة ഇല്ലാതിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ അതിനെ മുഴുവനായും ആദ്യത്തെ مسئلة أصل യോട് ഗുണിക്കുക/പെരുക്കുക, എന്നിട്ട് قسم നടത്തുക.

بابُ الخُنْثَى المُشْكِلِ

وإِنْ يَـكُـنْ فِي مُسْـتَحَقِّ الـمالِ   خُـنْثَى صَحِـيحٌ بَـيِّنُ الإِشْـكالِ
فـاقْسِـمْ على الأَقْـلِّ والـيَقِينِ   تَـحْظَ بِـحَقِّ القِسْـمَةِ الـمُبِينِ
واحْكُمْ على المَفْقُودِ حُكْمَ الخُنْثَى   إِنْ ذَكَـراً يَكـون أَوْ هُـوَ أُنـثى
وهـكذا حُـكْمُ ذَواتِ الـحَمْلِ   فـابْنِ عـلى الـيَقِينِ والأَقَـلِّ

- അവകാശികളിൽ ആരെങ്കിലും صحيح ആയ خنثى (ആണിന്റെയും പെണ്ണിന്റെയും آلة ഉള്ളവർ) ഉണ്ടെങ്കിൽ ഏറ്റവും ചുരുങ്ങിയത് കൊണ്ടും ഉറപ്പായത് കൊണ്ടും (أقل يقين) വിധിക്കുക. അവരുടെ آلة വെളിവായാൽ ബാക്കി വീതിക്കുക.

ഉദാ:- മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് زوج، أب، ولد خنثى എന്നിവരാണ് അവകാശികളായിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ,

ഭർത്താവ് – 1/4

ഉപ്പ – 1/6

خنثى - 1/2

ഇങ്ങിനെ വീതിച്ചതിനു ശേഷം ബാക്കിയുള്ള 1/12 {1 - (1/4 + 1/6 + 1/2) = 1/12} ഉപ്പാക്കും خنثى ക്കും ഇടയിൽ നിർത്തും. خنثى ആണായി തിരിഞ്ഞാൽ ബാക്കിയുള്ളത് (1/12) അവനും, ഇനി പെണ്ണായി തിരിഞ്ഞാൽ ഉപ്പാക്കും കൊടുക്കും.

- ഇതേ വിധി (حكم) കൊണ്ട് തന്നെ കാണാതായ വ്യക്തിക്കും (مفقود) വിധിക്കുക. കാണാതായ വ്യക്തി തിരിച്ച് വന്നാൽ ബാക്കിയുള്ളത് വീതിക്കുക.

ഉദാ:- മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് ഉപ്പാപ്പ, പൂർണ്ണ സഹോദരൻ, ഉപ്പയൊത്ത സഹോദരൻ (جد، أخ لأبوين، أخ لأب) എന്നിവരാണ് അവകാശികളായിട്ടുള്ളത്. എന്നാൽ ഉപ്പ ഒത്ത സഹോദരൻ കാണാതായ വ്യക്തി (مفقود) ആണ്. എങ്കിൽ,

ഉപ്പാപ്പയുടെ വിഷയത്തിൽ കാണാതായ വ്യക്തി ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ട് എന്ന് സ്ഥിരപ്പെടുത്തി ഉപ്പപ്പാക്ക് (1/6) കൊടുക്കണം. എന്നാൽ ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരന്റെ കാര്യത്തിൽ കാണാതായ വ്യക്തി മരണപ്പെട്ട എന്ന് കണക്കിലെടുത്ത് (1/2) കൊടുക്കണം. അപ്പോൾ ബാക്കി വരുന്ന 1/6 മാറ്റി വെക്കുക. പിന്നീട് കാണാതായ വ്യക്തി ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടെന്ന് സ്ഥിരപ്പെട്ടാൽ ബാക്കി (1/6) ഉമ്മയും ഉപ്പയും ഒത്ത സഹോദരനും മരിച്ച എന്ന് സ്ഥിരപ്പെട്ടാൽ ഉപ്പാപ്പാക്കും കൊടുക്കണം.

- കാണാതായ വ്യക്തി ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടോ ഇല്ലേ എന്നുള്ളത് വയസ്സും മറ്റും കണക്കു നോക്കി قاضي വിധിക്കണം.
- ഗർഭാവസ്ഥയിലുള്ള പ്രസവിക്കാത്ത കുട്ടി (حمل) ഉണ്ടെങ്കിലും ഇതേ വിധി നടപ്പിലാക്കണം. പ്രസവത്തിന ശേഷം ബാക്കി ഓഹരി വെക്കുക.

ഉദാ:- മരണപ്പെട്ട വ്യക്തിക്ക് ഉമ്മ, ഉപ്പ, ഭാര്യ (أم، أب، زوجة) എന്നിവരാണ് അവകാശികളായിട്ടുള്ളത്. ഭാര്യ ഗർഭിണിയുമാണ്. എങ്കിൽ,

വാപ്പാക്ക് - 1/6

ഉമ്മാക്ക് - 1/6

ഭാര്യക്ക് - 1/8

ഇങ്ങനെ വീതിക്കുക ബാക്കി വരുന്ന 13/24 {1-(1/6+1/6+1/8) = 13/24}. മാറ്റി വെച്ച് പ്രസവ ശേഷം വീതിക്കുക.

- ഇവിടെ കുട്ടി ആണോ, പെണ്ണോ, ഒറ്റയോ, ഇരട്ടയോ, അതിൽ കൂടുതലോ, മരണപ്പെടുകയോ ഒക്കെ ആവാം എന്നത് കൊണ്ട് ഒരു പ്രത്യേക സന്ദർഭം വിശദീകരിക്കുന്നില്ല.

بابُ مِيراثِ الغَرقى والهدمي والحرقى

وإِنْ يَـمُتْ قَـوْمٌ بِـهَدْمٍ أَوْ غَـرَقْ   أو حـادِثٍ عَـمَّ الـجَمِيعَ كالـحَرَقْ
ولـم يَـكُنْ يُـعْلَمُ حَالُ السّـابِقِ   فـلا تُـوَرِّثْ زاهِـقاً مِـن زاهِـقِ
واعُـدَّهُمْ كـأَنَّـهُمْ أَجـانِبُ   فـهكذا الـقَوْلُ السَّـدِيدُ الـصَّائِبُ

ഭൂകമ്പം, തീ പിടുത്തം, വാഹനാപകടം തുടങ്ങിയ കാരണങ്ങളാൽ അവകാശികളിൽ എല്ലാവരും ഒന്നിച്ച് മരണപ്പെട്ടാൽ (ആരാണ് മരണത്തിൽ മുൻകടന്നത് എന്നറിയില്ലെങ്കിൽ) അവരെ അന്യരായി കണക്കാക്കുക.

- ആരാണ് ആദ്യം മരിച്ചതെന്ന് അറിയാമെങ്കിൽ അതിനനുസരിച്ച് ഓഹരി ഭാഗിക്കണം.

بابُ الرد

وَالرَّدُّ: نَـقْصٌ هُـوَ فِـي السِّـهَامِ   فَأَرْدُدْ عَلَى ذِي الْفَرْضِ دُونَ مَيْنِ
زِيَـادَةٌ فِـي الـنَّصْبِ وَالأَقْسَـامِ   بِـقَدْرِ فَـرْضِهِ، سِـوَى الـزَّوْجَيْنِ

മയ്യത്തിന് അവകാശികൾ നിർണിത ഓഹാരിക്കാർ (أهل الفروض) മാത്രമാണെങ്കിൽ ചിലപ്പോൾ ഓഹരി ബാക്കി വരാം. ഉദാഹരണമായി അവകാശികളായി മകൾ (1/2) ഭർത്താവ് (1/4), ഉമ്മ (1/6) എന്നിവരാണുള്ളതെങ്കിൽ ആകെ 11/12 കഴിച്ച് 1/12 ബാക്കി വരുന്നു. മറ്റ അവകാശികൾ ഇല്ലാത്തതിനാൽ ബാക്കിയുള്ള 1/12 അവർക്ക് തന്നെ അവരുടെ ഓഹരിക്കനുസരിച്ച് വീതിക്കണം.

എന്നാൽ ഇവിടെ ഭാര്യാ – ഭർത്താക്കന്മാർക്ക് (زوجين) കൊടുക്കേണ്ടതില്ല (അവർക്ക് ആദ്യമേ ഉള്ള ഓഹരി മാത്രം കൊടുത്താൽ മതി). നേരത്തെ عول ൽ ചെയ്തതിന്റെ നേരെ എതിരാണ് ഇവിടെ ചെയ്യുന്നത്.

خاتمةٌ غَفرَ اللّهُ لنا بِدُعائِها

وقــد أَتى الـقَوْلُ عـلى مـا شِـئْنا	مِــنْ قِسْــمَةِ الــميراثِ إِذْ بَــيَّنا
عــلى طَــريقِ الــرَّمْزِ والإِشــارَهْ	مُــلَــخَّصاً بِــأَوْجَــزِ الــعِبارَهْ
فــالــحَمْدُ للهِ عــلى الــتَّمـامِ	حَــمْداً كَــثِيراً تَــمَّ فِي الــدَّوامِ
أَسْــأَلُــهُ الـعَفْوَ عَـنِ الـتَّقْـصِيرِ	وخَــيرِ مــا نَأْمُــلُ فِي الـمَـصِيرِ
وغَــفْرَ ما كــانَ مِـنَ الـذُّنُـوبِ	وسَــتْرَ مــا شـانَ مِــنَ الـعُيُوبِ
وأَفْــضَلُ الـصَّلاةِ والـتَّـسْـلِيم	عــلى الــنَّبِيِّ الـمُصْطَفَى الـكَرِيمِ
مُــحَمَّدٍ خَــيرِ الأَنــامِ العــاقِــبِ	وءَالِــهِ الـــغُرِّ ذَوِيْ الـــمَناقِبِ
وصَــحْــبِهِ الأَمــاجِــدِ الأَبْــرارِ	الـــصَّفْــوَةِ الأَكـــابِرِ الأَخْــيارِ

ഇതോടെ അനന്തരാവകാശ നിയമങ്ങൾ വിശദീകരിച്ച കഴിഞ്ഞു, الحمد لله.
തെറ്റുകൾ സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അല്ലാഹുവിനോട് പൊറുക്കലിനെ തേടുന്നു.

ഇത് പഠിക്കാനും മറ്റുള്ളവർക്ക് പഠിപ്പിച്ച് കൊടുക്കാനും അല്ലാഹു തൗഫീഖ് നൽകുമാറാകട്ടെ. മാതാ പിതാക്കൾക്കും, ഈ علم പഠിപ്പിച്ചു തരുകയും ഇത് വായിച്ച് പരിശോധിക്കുകയും ചെയ്തു തന്ന എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ഉസ്താദ് അഹ്മദ് ഫൈസി ഇരുമ്പുചോല അവർകൾക്കും, എല്ലാ വിധ സഹായങ്ങളും ചെയ്തു തന്ന ഡോക്ടർ അബ്ദുസ്സമദ് അവർകൾക്കും അല്ലാഹു ആയുസ്സും ആരോഗ്യവും നൽകുമാറാകട്ടെ. ഗ്രന്ഥ കർത്താക്കൾക്ക് അല്ലാഹു പൊറുത്ത് കൊടുക്കുകയും റഹ്മത്ത് ചൊരിയുകയും ചെയ്യുമാറാകട്ടെ, നാമേവരേയും അല്ലാഹു അവന്റെ ജന്നാത്തുൽ ഫിർദൗസിൽ ഒരുമിച്ചു കൂട്ടുമാറാകട്ടെ, ആമീൻ. –വിവ

وصلى الله على محمّد وءاله وأصحابه وسلم

الفهرس